

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Ι' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1961 | ΑΡΙΘ. 18

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Β'.

Ἐάν «θλιψίς καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν», ἀντιθέτως «δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν» (Ρωμ. β', 9-10). Πράγματι! Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον «τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν» (Φιλιπ. δ', 7).

Προϋπόθεσις ἀκριβῶς τῆς ἐπιγείου εὐτυχίας ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν εἶναι τὸ νὰ ἔχωμεν «ἀπρόσκοπτον συνείδησιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντὸς» (Πράξ. κδ', 16) καὶ τὸ νὰ δύναται ἕκαστος ἐξ ἡμῶν νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ τοῦ Ἀπ. Παύλου «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας» (Πράξ. κγ', 1).

Εἰς τὴν γαλήνευσιν τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην σπουδαίως συντελεῖ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἰδιά ἡ χριστιανικὴ ζωὴ. Πρὸ πάντων ἢ μετάνοια, τὴν ὁποίαν συνιστᾷ ὁ Χριστιανισμός, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἰσορροπίαν καὶ γαλήνην καὶ νὰ γαληνεύσῃ τὴν τεταραγμένην συνείδησιν. Ὁ Λίνκ (Link), καθηγητῆς τῆς Ψυχολογίας καὶ διευθυντῆς τοῦ Ψυχολογικοῦ Κέντρου τῆς Νέας Ὑόρκης, τονίζει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ψυχολογία μοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Θρησκεία... εἶναι τὸ μέσον τῆς εἰρηνεύσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, παλαίοντος ὑποσυνειδήτως πρὸς τὸν ἑαυτὸν του»¹⁵. Καὶ ὁ ψυχολόγος Χάντφιλντ (Hadfield), διευθυντῆς νοσοκομείου ἐν Ὁξφόρδῃ, ἐν

15. H. G. Link, The return to Religion, 1936 ἐν Γ. Σακελλάρου, Ἡ θρησκευτικὴ πίστις καὶ ἡ σύγχρονος ψυχολογία, Θεσσαλονίκη 1937, σελ. 10—11.

τῶ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἡ ψυχολογία τῆς δυνάμεως» γράφει: «Ὁμιλῶν ὡς ἐρευνητῆς τῆς ψυχοθεραπευτικῆς, ἥτις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν συσχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὴν θεολογίαν, ἐπέσθην ἀκραδάντως, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι μία τῶν πολυτιμοτέρων καὶ ἰσχυροτέρων ἐπιδράσεων πρὸς παραγωγὴν τῆς τόσον ἀναγκαίας ἀρμονίας καὶ εἰρήνης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς»¹⁶.

Καὶ ὁ ψυχίατρος καὶ νευρολόγος Lechler λέγει πλεόν συγκριμένως: «Πῶς ὅμως μπορεῖς νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὴν ἀγωνία, ποῦ συνδέεται μὲ τὴν ἐνοχλή τῆς ἀμαρτίας; Μόνον ὁ Ἰησοῦς μπορεῖ νὰ καθάρῃ τὴν συνείδησί σου, γιὰ τὸ Αὐτὸς ἀπέθανε γιὰ τὶς ἀμαρτίες σου. Γι' αὐτὸ μέσα στὴν ἀγωνία σου νὰ στραφῆς πρὸς Αὐτὸν καὶ μὲ μιὰ ἀληθινὴ μετάνοια κι' ἐξομολόγησι νὰ παρακαλέσῃς Αὐτὸν γιὰ τὴν συγχώρησι κάθε ἀμαρτίας. Ἡ πίστις, ὅτι ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ ἐξιλαστήρια θυσία τοῦ Χριστοῦ ἰσχύει καὶ γιὰ σένα, καὶ ἡ ἔμπρακτὴ μετάνοια γιὰ ὅλες τὶς ἀμαρτίες σου εἶναι ἡ προϋπόθεσις γιὰ τὴν ἐξάλειψι τῶν ἀμαρτιῶν σου καὶ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι ἀπ' τὴν ἀγωνία σου»¹⁷.

*

Ἐκ τῶν λεχθέντων ἀποδεικνύεται, ὅτι πρέπει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν μὀρφωσιν ὑγιοῦς συνειδήσεως. Πρέπει αὕτη νὰ καλλιεργηθῆ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ ἀντιτάσῃ πάντοτε τὸ «ῶχι» εἰς τὸ ποικιλόμορφον κακὸν καὶ νὰ καταφάσκῃ πᾶν τὸ εὐγενὲς καὶ ὑψηλόν. Δυστυχῶς ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι μὲ ἐσκοτισμένην συνείδησιν, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς κατεστραμμένην πυξίδα, ποῦ ἀδυνατεῖ νὰ δείξῃ τὸν ἀκριβῆ προσανατολισμόν. Ἄν ἔχῃ ἀξίαν διὰ τὸν θαλασσοπόρον ἢ μαγνητικὴ βελόνη, ἢ ἀξία αὕτη εἶναι εἰς τὴν σταθερότητά της. «Μπορεῖ τὸ καράβι νὰ θαλασσοδέρνη... Μὰ πάνω στὸ καράβι εἶναι ἡ μαγνητικὴ βελόνη, ποῦ στέκει πάνω κι' ἀπὸ ἀνέμους κι' ἀπὸ ρεύματα κι' ἀπὸ κύματα μανιασμένα, δείχνοντας πάντα τὴν κατεύθυνσι, τὴν ἴδια πάντα κατεύθυνσι, ποῦ ἢ ἀξία της ἀκριβῶς αὕτη εἶναι, πὼς μένει ἢ ἴδια πάντα καὶ δὲν ἀλλάζει, οὔτε δευτερόλεπτο τῆς μοίρας ἀπὸ τὴν γραμμὴ της. Κι' ὅταν ὁ

16. Γ. Σακελλαρίου, Ψυχολογία τοῦ ἐφήβου, Ἀθήναι 1939.

17. Α. Lechler—Εὐ. Θεοδώρου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 25—26.

πλοίαρχος θελήσῃ νὰ ὀδηγήσῃ τὸ καράβι, γιὰ νὰ βρῆ ἢ νὰ ξαναβρῆ τὸν δρόμο, δὲν θὰ ζητήσῃ βέβαια τὴ μαγνητικὴ βελὸνῃ, ποῦ «προσαρμόζεται» πρὸς τὴν πλώρη, μὰ ἴσα-ἴσα θὰ ζητήσῃ τὴν μαγνητικὴ βελὸνῃ γιὰ νὰ προσαρμοσθῆ ἢ πλώρη τοῦ καραβιοῦ σ' αὐτήν. Φαντάζεσθε τὴν ἀπελπισία τοῦ ὠκεανοπόρου ποῦ μέσα στὸν ζόφο τῆς νύχτας μὲ τὴν καταιγίδα βλέπει πῶς ἢ πυξίδα του... «προσηρμόσθη» πρὸς τὴν πλώρη τοῦ καραβιοῦ του καὶ πάει, ὅπου σέρνεται κι' αὐτή»¹⁸. Καὶ εἰς τὸν θαλασσοπόρον τῆς ζωῆς ἢ συνείδησις, ἐὰν εἶναι κάτι, εἶναι ἢ πυξίς, ποῦ διατηρεῖ πάντοτε ἀκατάλυτον καὶ σταθερὰν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν αἰωνιότητα, διὰ νὰ δεικνύῃ τὴν γραμμὴν, ἣτις ὑπερπηδᾷ τὰ κύματα καὶ τοὺς ἀνέμους, τὰ ρεύματα καὶ τὰς ταλαντεύσεις, τὰ πάθη καὶ τὴν ἀστάθειαν τῆς στιγμῆς. Ἄν ἢ συνείδησις δὲν εἶναι αὐτὴ ἢ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, τότε νοσεῖ καὶ εἶναι ἐσκοτισμένη¹⁹. Ἐν τῇ περιπτώσει αὕτη δὲν λειτουργεῖ καλῶς καὶ δὲν κρίνει ὀρθῶς περὶ τῶν πρακτέων καὶ τῶν φευκτέων. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον σκληρύνεται καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἡθικὴν πώρωσιν, ἣτις ἀμνηστεύει ἀκόμη καὶ τὸ ἐγκλημα. Διὰ τοὺς ἔχοντας τοιαύτην συνείδησιν γράφει ὁ Ἄπ. Παῦλος: «Ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν» (Ἐφεσ. δ', 18).

Ἐκ τοῦ κινδύνου τοῦ σκοτισμοῦ τῆς συνειδήσεως προφυλάσσει μόνον τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ φωτισμένη χριστιανικὴ συνείδησις ὁμοιάζει πρὸς τὸ μικροσκόπιον, μὲ τὸ ὅποιον βλέπομεν καθαρῶτατα καὶ τὰ ἀδιόρατα εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν μικρόβια. Ἐνα τέλειον ἀκτινολογικὸν μηχανήμα εἶναι ἢ συνείδησις τοῦ φωτισμένου Χριστιανοῦ. Εἰς κάθε στιγμὴν κάμνει τὴν πνευματικὴν τῆς ἀκτινοσκόπησιν. Ἰδανικὴν συνείδησιν ἔχει ὁ Χριστιανός, ποῦ τὴν φωτίζει καθημερινῶς μὲ τοὺς πανισχύρους προβολεῖς τοῦ χριστιανικοῦ φωτός. Ἡ συνείδησις αὐτὴ ἀνακαλύπτει

18. Π. Μερίτη, Γιὰ ν' ἀνοῖξῃ ὁ δρόμος, Ἀθήναι 1957, σελ. 27.

19. Πρβλ. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 27—28.

τὰ μεγάλα, τὰ φανερά, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα, ἐκεῖνα ποῦ ὑποβόσκουν εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον»²⁰

*

Διηγοῦνται, ὅτι ὁ Περικλῆς, ὅταν ἦτο ἐτοιμοθάνατος, περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν φίλων του καὶ ἤκουεν ἐγκώμια διὰ τὰ ἀθάνατα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Περικλῆς δὲν ἤθελε νὰ ἀκούη ἐπαίνους διὰ τὸν Παρθενῶνα εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην. Ἦθελε μᾶλλον νὰ ἀκούη ὅτι δὲν ἠδίκησε κανένα εἰς τὴν ζωὴν του. Ἦθελε δηλαδὴ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν μὲ ἥρεμον συνείδησιν. Εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν δὲν θὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ οὔτε ὁ πλοῦτος οὔτε ἡ δόξα. Συνήγορός μας ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ θὰ εἶναι μόνον ἡ καθαρὰ καὶ ἥρεμος συνείδησις.²¹

Ἡ συμμόρφωσις τῆς ζωῆς μας λοιπὸν πρὸς τὴν ὑγιᾶ καὶ πεφωτισμένην συνείδησιν πρέπει νὰ εἶναι ἡ καθημερινὴ φροντίς μας. Ὁ ποιητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Φρανσουὰ Κοππὲ εἰργάζετο εἰς μίαν ἐφημερίδα τῶν Παρισίων καὶ ἐλάμβανε τὸν σημαντικὸν δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μισθὸν τῶν 500 φράγκων. Ὅταν ἐγένετο συνειδητὸς χριστιανός, ἐθεώρησε καλὸν νὰ διακόψῃ τὴν συνεργασίαν του μὲ μίαν ἐφημερίδα, ἣτις δὲν εἶχε τὴν ἰδεολογίαν του. Μετέβη λοιπὸν καὶ ἀνέφερεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τὴν ἀπόφασίν του. «Σᾶς δίνω 25 χιλιάδες φράγκα τὸ χρόνο», τοῦ λέγει ὁ Διευθυντής. Ὁ Φρανσουὰ Κοππὲ ἀπήντησε μειδιῶν: «Δὲν πρόκειται γι' αὐτό, κύριε, σεῖς πάντοτε ἤσαστε λεπτὸς καὶ γενναιόδωρος μαζί μου, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις μου εἶναι ζήτημα συνειδήσεως»²². Τὸ παράδειγμα τοῦ Κοππὲ εἶναι ἀξιομίμητον. Ἄλλ' ἀκόμη πλέον ἀξιοθαύμαστον εἶναι τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας μας, οἵτινες προετίμησαν νὰ ἀποθάνουν μᾶλλον θάνατον μαρτυρικὸν παρά νὰ προδώσουν τὰς ἀρχὰς τῆς πίστεως καὶ νὰ πράξουν ἀντιθέτως πρὸς τὴν πεφωτισμένην Χριστιανικὴν τῶν συνειδήσιν. Εἰς τὰ ἔχγη αὐτῶν ἄς ἀκολουθῶμεν πάντοτε καὶ ἡμεῖς.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

20. «Ἐκκλησία καὶ Κοινωνία»³, ἔκδ. «Ζωῆς», σελ. 195.

21. Αὐτόθι σελ. 198.

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

IV. Συναισθανόμενος ὁ Ἱερεὺς, ὡς καλὸς ποιμὴν, τὴν εὐθύνην του, διὰ τὴν ἀπώλειαν ἢ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τῶν ψυχῶν, τῶν ὁποίων ἐτάχθη ποιμὴν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἡσυχάζῃ, περιοριζόμενος εἰς τὰ γραφεῖά του καὶ τὰ πιστοποιητικά του, καὶ εἰς τὰ τελετουργικά του ἀπλῶς καθήκοντα καὶ τὰ τυχηρά, νομίζων ὅτι τὰ πάντα ἔχουν καλῶς καὶ ἐκπληροῦ τὸν προορισμὸν του, ἅπαξ καὶ ἀναγινώσκει ἐσπέρας καὶ πρωὶ τὰ «γράμματά» του. Δὲν ἐπιτρέπει ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις καὶ ἀνάπαισιν τοῖς κροτάφοις αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀναζητήσῃ καὶ εὖρη καὶ ἐπιστρέψῃ τὰ ἀπολωλότα καὶ ἐπισυναγάγῃ τὰ πλανώμενα καὶ συναριθμήσῃ αὐτά, μετὰ τῶν προβάτων τῆς ἐκλεκτῆς ποιμνης, καὶ ζωοποιήσῃ καὶ διαθρέψῃ αὐτά, ἐκ τῆς χλόης τῶν Θείων Μυστηρίων τῆς σωτηρίας, τῆς Ἐξομολογήσεως καὶ τῆς Θείας Κοινωνίας. Ἐπισκέψεις κατ' οἶκον καὶ καταγραφὴν λεπτομερῆ τῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐνορίας του θὰ κάμῃ, ὁμιλῶν εἰς ἕκαστον διὰ τοῦ καταλλήλου τρόπου, ὅπως πάντας κερδίσῃ; ἐπιστολὰς θὰ πέμψῃ; προσκλήσεις θὰ κάμῃ; θὰ κράξῃ, θὰ ἐλέγξῃ, θὰ παρακαλέσῃ, μετὰ δακρῶν πολλὰς; ἕως οὗ ἢ πατρικὴ του φωνὴ ἀκουσθῇ ἀπὸ ὅλα τὰ πρόβατά του, ἕως οὗ τὰ πρόβατα ἔλθουν καὶ γεμίσουν τὴν μάνδραν, τὴν ἐνοριακὴν Ἐκκλησίαν, δηλαδή, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχον κόψει πάντα δεσμὸν ἢ διετήρουν χαλαροὺς ἢ ὅλως τυπικοὺς ληξιαρχικοὺς δεσμοὺς.

Καὶ ὅταν τὰ πρόβατα ἔλθουν, μιμούμενα τὸ ἓν τὸ ἄλλο, καὶ ὁ Ναὸς γεμίσῃ καὶ ἡ μάνδρα πληρωθῇ, ὁποῖον συγκινητικὸν θέαμα διὰ τε τὸν Θεὸν καὶ τοὺς Ἀγγέλους; Καὶ ὁποία εὐφροσύνη διὰ τὸν πιστὸν Ἱερέα τοῦ Θεοῦ, ὅταν βλέπων συνωστιζόμενας περὶ αὐτὸν καὶ συνωθουμένας ἀθανάτους ψυχάς, πεινώσας καὶ διψώσας, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Κύριος Ἰησοῦς τὸ αἷμά Του φρικτῶς ἐξέχεεν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, στρέφῃ ὕγρους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ τὸν Θεῖον ποιμένα τῶν λογικῶν προβάτων Χριστὸν καὶ ψθυρίζει «ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός»²⁷! Καὶ τότε ὁ Ἱερεὺς, ὡς ἀληθὴς καὶ ἔμπειρος ποιμὴν θὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τὸν ποιμενικὸν αὐλὸν τῆς Θεολογίας καὶ μὲ ὄλον τὸ πάθος τῆς ἀγάπης του καὶ τὴν φλόγα τοῦ ζήλου του, θὰ μελωδήσῃ τὸν ὕμνον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, θὰ ἀπαγγείλῃ τὸ ὄνομα τοῦ θυσιασθέντος, ὑπὲρ τῶν προβάτων, εἰς τὰ πρόβατα, καὶ θὰ αἰχμαλωτίσῃ πᾶσαν καρδίαν καὶ πᾶν νόημα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 517 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

27. Α'. Κορ. 1,18,21,23. 2,14. 3,19.

Ἄλλα καὶ πάλιν ὁ Ἱερεὺς δὲν θὰ ἡσυχάσῃ. Δὲν θὰ ἀποκοιμηθῆ ἀμέριμος. Δὲν θὰ ἐπαναπαυθῆ ἐπὶ τῆς ἐπιτυχίας του, ὅτι συνεκέντρωσε τὰ διεσκορπισμένα. Τὰ πρόβατα ἵνα μὴ διαλυθοῦν, ἵνα μὴ ἐλκυσθοῦν καὶ πάλιν εἰς τὰ ἀπόκρημα καὶ τὰ ἀκαθώδη πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τοὺς ἀειθαλεῖς καὶ τερπνοὺς λειμῶνας τῆς Χάριτος. Πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὰς καθαρὰς καὶ διαυγεῖς, πηγὰς τοῦ Ζῶντος ὕδατος, ἅτινα εἰσὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ νάματα τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, μὲ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τραφοῦν, νὰ ποτισθοῦν, νὰ ζωοποιηθοῦν, νὰ χορτασθοῦν, νὰ ἱκανοποιηθοῦν, ἵνα μείνουν πλησίον τῶν ρημάτων τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, καὶ μὴ ἀπομακρυνθοῦν καὶ ἐκτραποῦν, πρὸς τοὺς ἀγροὺς τῶν ζιζανίων καὶ πρὸς τοὺς «συντετριμμένους λάκκους»²⁸, τῶν αἰρέσεων.

VI. «Ὅκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ὁ ἄνθρωπος — ἔλεγεν ὁ Κύριος ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ»²⁹.

Πάντες ἀνεξαίρετος οἱ ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ κορυφαῖοι τῶν ἐπιστημόνων ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς ἔμφυτον τὴν δίψαν, ἣτις δὲν ἱκανοποιεῖται, εἰ μὴ διὰ τῶν ἀπλῶν καὶ καθαρῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως, ἣτις γεμίζει τὰ κενὰ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὀλοκληρώνει τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ καὶ ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸν ἰσορροπίαν καὶ ἡρεμίαν καὶ δίδει εἰς αὐτὸν τὴν ἀσφαλῆ ἀγκυραν, ἐν τῷ κλείδῳ τοῦ πελάγους τοῦ βίου τούτου. Τοῦ Ἱερέως λοιπὸν ἔργον εἶναι νὰ ὀμιλήσῃ διὰ τοῦ λόγου του, διὰ τῆς διδασκαλίας του, διὰ τοῦ κηρύγματός του, εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τῶν σοφῶν καὶ ἀπλοϊκῶν, τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν, τῶν ἐνηλίκων καὶ ἀνηλίκων, τῶν ἐναρέτων καὶ ἀμαρτωλῶν.

Καὶ ἀπαιτεῖται, εἰς τοὺς σοφοὺς νὰ ὀμιλήσῃ μὲ σοφίαν, ἵνα ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀπλότητα τοῦ Ἐδαγγελίου καὶ τὴν μορῆν τοῦ Σταυροῦ³⁰. Εἰς τοὺς ἀπλοῦκούς μὲ ἀπλότητα καὶ ὑπομονήν. Εἰς τοὺς πλουσίους, μετὰ λεπτότητος, νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῶν πτωχῶν. Εἰς τοὺς πτωχοὺς, νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀνεπίφθονον ἀγάπην καὶ ἀδολον συμπεριφορὰν, πρὸς τοὺς εὐποροῦντας ἀδελφούς. Εἰς τοὺς ἐναρέτους, νὰ στερεώσῃ αὐτούς, ἐν τῇ κατὰ Θεὸν ἀρετῇ, καὶ προφυλάξῃ ἐκ τῆς ὑπερηφανείας καὶ Φαρισαϊκῆς ὑποκρισίας καὶ μισαδελφίας. Εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, νὰ ἐμπνεύσῃ τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ τὸν φόβον καὶ τὸν θαυμασμόν πρὸς τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος..! Τέλος εἰς τοὺς ἀνήλικας νὰ ποτίσῃ γάλα, εἰς τοὺς ἐνήλικας τροφὴν στερεάν.

Ὡς δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων, ἡ διαποίμανσις τοῦ ποιμνίου καὶ διατροφή, ἦτοι ἡ συστηματικὴ ἐπαρκῆς καὶ θετικῆ

28. Πρξ. 6,1. 9,10. 11,26, 29.

29. Ἰεκιήλ, 37, 1-14.

30. Ἰωάν. 21,16. Ἦσ. 40, 1-2.

ἐκδιδάχῃ καὶ ὁ καταρτισμὸς τῆς Ἐνορίας, δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰς ἑνὸς δεκαπενταλέπτου ἢ εἰκοσαλέπτου λογίδριον ἢ κηρυγμάτων, κατὰ Κυριακὴν ἢ καὶ ἐν μεγάλῃ ἑορτῇ. Οὐδὲ πάλιν οἱ ἄνθρωποι πάσης ἡλικίας καὶ πνευματικῆς βαθμίδος εἶναι δυνατόν ἀναμιξῆ πάντοτε νὰ παρακολουθῶσι καὶ διαιτῶνται. Ἄλλ' εἰς ἰδιαίτερον κύκλον τὰ παῖδια, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ νέοι. Εἰς ἰδιαίτερον τὰ θήλα. Εἰς ἰδιαίτερον οἱ ἄνδρες. Εἰς ἰδιαίτερον αἱ γυναῖκες.

Καὶ πάλιν εἰς ἰδιαίτερον κύκλον οἱ διανοοῦμενοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐκ τῶν ὁποίων, ὁ Ἱερεὺς θὰ ἐπιστρατεύσῃ τὰ ἐπιτελικά του στελέχη, τοὺς συνεργούς του, τοὺς διακόνους καὶ διακονίσσας του, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ἔργῳ, παρακολουθῶν ὅμως πάντοτε προσωπικῶς καὶ ἀγρόπνως ὁ ἴδιος τὴν πορείαν καὶ μέθοδον τῆς ἐργασίας καὶ τὰ ἐπιτυγχανόμενα ἀποτελέσματα.

Εἰς τὸ Βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἐν ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν Χριστιανῶν εἶναι καὶ τὸ «Μαθηταί»³¹. Καὶ τὴν ιδιότητα ταύτην τοῦ Μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας διατηροῦν ἰσοβίως οἱ Χριστιανοί, λαϊκοὶ τε καὶ κληρικοί, διδασκόμενοι ἰσοβίως καὶ μέχρι τοῦ θανάτου των, διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὰς ἐξετάσεις, πὸν δίδουν καθ' ἡμέραν, διὰ τῆς ζωῆς των, ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας καὶ ἀδεκάστους ἐξετάσεις, ἐνώπιον τοῦ Μόνου Καθηγητοῦ καὶ Κριτοῦ, Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅστις καὶ ἀμερολήπτως θὰ βαθμολογήσῃ ἕνα ἕκαστον ἰδιαίτερος!

Ὅταν λοιπὸν ἀναλογισθῇ τις, ὅτι καθ' ἕκαστον ἔτος πρέπει νὰ διδάξῃ νέον κύκλον θεμάτων, νέαν ἕλην εἰς τοὺς ἐνορίτας του, κατανοεῖ πόσον βαρὺ καὶ ἀπαιτητικὸν καὶ δύσκολον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Ἱερέως, τοῦ Πατρὸς καὶ Διδασκάλου! Ναὶ εἶναι βαρύτερον καὶ δυσκολώτερον καὶ πλὴν τοῦ ὅτι ἀπαιτεῖται διαρκῶς καὶ ἀδιαλείπτως, ὁ Ἱερεὺς, νὰ μελετᾷ, μετὰ ζήλου καὶ δίψης τὰς Ἁγίας Γραφάς, τοὺς Ἀποστολικὸς ἄνδρας, τοὺς Ἁγίους Πατέρας, τὴν Λατρείαν καὶ Ὑμνολογίαν καὶ τὸ Ἐορτολόγιον, ἐνσυναρτήσῃ πάντοτε καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ Φιλοσοφίαν καὶ Ἐπιστήμην, ἀνάγκη ὅπως σφραγίσῃ τὰς μελέτας καὶ ἐτοιμασίας του διὰ τῆς ἐνθέρμου Προσευχῆς καὶ ἐξαιτήσεως τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐκφέρῃ ταῦτα, μετὰ χάριτος, καὶ εὐπρόσδεκτα εἰς πᾶσαν ψυχὴν.

V. Ἄλλά, ἂν ὁ «τσοπάνης» διαρκῶς πρέπει νὰ ἐρευνᾷ καὶ ἀναζητῇ καὶ νέα καὶ παχέα λειβάδια καὶ πηγὰς καθαρὰς καὶ ὑγιεινὰς, διὰ τὰ πρόβατά του. Ἐὰν ὁ Ἱατρὸς πρέπει διαρκῶς νὰ μελετᾷ καὶ παρακολουθῇ τὰς ἐπιδημίας καὶ τὰ νέα τῆς ἐπιστήμης του ἀντίδοτα. Ἐὰν ὁ ἐσθνεῖδης διαχειριστὴς οἰουδήποτε οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ, μιᾶς ἐπιχειρήσεως, πρέπει διαρκῶς νὰ μελετᾷ καὶ σκέπτεται πῶς θὰ αὐξήσῃ τὰς προσόδους τοῦ Κυρίου του.

31. Ἱερεμ. 12,10.

Πῶς νοεῖται Ἱερεὺς, ποιμὴν καὶ Διδάσκαλος καὶ διατροφεὺς καὶ Ἱατρός τῶν ψυχῶν, ὁ μέσος μεταξὺ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς ἰστάμενος, ὁ ἐπωμισμένος ἔργον τοῦ τῶν Ἀγγέλων ὑπέρτερον, νὰ μὴ μελετᾷ διαρκῶς, νὰ μὴ ἀναζητῆ, νὰ μὴ φροντίξῃ νὰ μὴ εὐρίσκη καὶ προσφέρῃ διαρκῶς εἰς τὸ ποιμνιὸν του τροφήν πνευματικὴν καὶ ἐφόδια σωτηρίας; Ἐχει εἰς τὴν διάθεσίν του τὰς Ἁγίας Γραφάς. Ἐξελήθη τὸν ζῆλον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἵνα τὰς ἐρμηνεύσῃ, κατὰ βάθος καὶ πλάτος, εἰς τὰ τέκνα του, ἵνα πλουσίως ἐνοικῆ ἐν τῇ ἐνορίᾳ του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τῆς μελέτης τοῦ ὁποίου, ἀδύνατος, ἀδύνατος ἡ σωτηρία, ἀνεφώνει ὁ Ἱερεὺς θῆμα, ὁ Ἀσκητὴς Ποιμὴν, ὁ Μάρτυς τῆς Κουκουσοῦ!

Αἰρετικοὶ κύκλω ὠρνοῦνται, βρυχῶνται, παραδοκοῦν τίνα ἀρπάσουν, τίνα καταπίουν, διὰ λόγων ἐλκυστικῶν, διὰ χρημάτων, διὰ παντὸς τρόπου. Ἐξ ἐγερθῆ ὁ Ἱερεὺς, ὁ Ποιμὴν, ὁ Ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξελήθη ἐπὶ τόπου. Ἐξελήθη τὴν ῥάβδον. Ἐξελήθη τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ἥτις ἐστὶν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ.

Ἐξελήθη τὴν αἵρεσιν. Ἐξελήθη τὸ ὄρθον δόγμα. Ἐξελήθη τὴν προσοχὴν κατὰ τῶν περιφερομένων λυσσαλέων κονῶν. Ἐξελήθη εἰς τὴν δελεαστικὴν καὶ ὑστερόβουλον φιλάνθρωπιαν των, τὴν πατρικὴν του ὀργανωμένην, διὰ τὰ πάσχοντα τέκνα του, Πρόνοιαν!

Ἐκκλησιαστικῶς καὶ μηχανικῶς καὶ ἐκ συνθηθείας οἱ Χριστιανοὶ του, ἀτακτοῦν, θορυβοῦν καὶ ἀποδεικνύονται ἀκατάρτιστοι ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ των ἀναστροφῇ; Ἐξελήθη τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τελούμενα καὶ ἀδόμενα. Ἐξελήθη τὸν ζῆλον, πρὸς τὰ ἀγαπητὰ σκηνώματα τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς ἐμπνεύσῃ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν τελωνικὴν κατάνυξιν, εἰς τοὺς εἰσερχομένους τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου, αὐτὸς πρῶτος δίδων τὸ ἔμπρακτον παράδειγμα τῆς μετὰ πίστεως εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ ἀναστροφῆς ἐν αὐτοῖς.

Παρατηρήθη οἰκογενειακὴ δυσαρμονία, κοινωνικὸν σκάνδαλον, ἠθικὴ ἐκτροπὴ ἐν τῇ ἐνορίᾳ; Εἰς τὰς ἐπάλξεις καὶ πάλιν ὁ Ἱερεὺς, ὡς πατὴρ ἐλέγχων, ὡς ἐξουσιαστής ἐπιτιμῶν, ὡς ἐκπρόσωπος καὶ ὑπηρετὴς τοῦ Θείου Εἰρηνοποιοῦ Ἰησοῦ συμφιλιῶν καὶ εἰρηνοποιῶν καὶ προστατεύων τὸν ἀδικούμενον. Ἡ φωνὴ του γνωστῆ εἰς τὰ ὄντα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας τῶν τέκνων του, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀφήσῃ αὐτὰ ἀσυγκίνητα. Ἐξελήθη χρειάζεται περιθάλψις εἰς τὸν ἀνάπηρον, εἰς τὴν χήραν, εἰς τὸν ἐμπερίστατον, εἰς τὸν ἀδοκίμως δοκιμαζόμενον; Πρέπει ἡ ὀρφανὴ θυγάτηρ τῆς ἐνορίας νὰ ἀποκατασταθῆ, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ τὸ ἠθὸς της, ἡ σεμνότης της, ἵνα μὴ μοιμηθῆ ἐν μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ; Τοῦ Ἱερέως ἡ φωνὴ θ' ἀνοίξῃ τὰ βαλάντια τῶν πλουσιῶν, ὡς, ἡ τοῦ Μεγάλου Βασι-

λείου, ἤρνοιξε τὰς σιταποθήκας των. Τοῦ Ἱερέως ἡ πατρικὴ στοργὴ θὰ ἀποκατάστησιν τὴν ὄρφανήν, θὰ σπουδάσῃ καὶ θὰ κατευθύνῃ εἰς ἔντιμον σταδιοδρομίαν τὸν ὄρφανόν καὶ πτωχόν, καὶ ἀπροσά- τευτον νέον, ὅστις θὰ ἐξελιχθῆ εἰς ἐπιστήμονα καὶ πολιτικόν ἄνδρα εὐγνώμονα καὶ εὐλαβῆ καὶ φιλόστοργον, πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Τὸ διδακτικὸν ἔργον τοῦ Ἱερέως ἐνέχει μίαν ιδιότητα τῆς Θ. Παντοδυναμίας, διότι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ φωτίζει, ὡς λύχνος τὰ διανοήματα καὶ τὴν ὁδὸν τῶν ἀνθρώπων, σοφίζει τοὺς μωροὺς καὶ ἀνιστᾷ καὶ αὐτὰ τὰ νεκρὰ καὶ γυμνὰ ὀστέα, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιήλ³².

Τὸ μέλλον καὶ ἡ τύχη τῆς πατρίδος μας καὶ τοῦ κόσμου ὀλο- κλήρου ἐξαρτᾶται, ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ποιότητος τοῦ διδα- κτικοῦ ἔργου τοῦ Ἱερέως, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἀπόρροια συνεπῆς τοῦ πλήρους πίστεως ἀγίου καὶ φωτεινοῦ βίου του! Ὁ Ἱερὸς θὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν ἀπώλειάν του τὸν κόσμον, ὡς ὁ Ἱερὸς καὶ ὁ Λευίτης τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς καὶ ὁ Ἱερὸς θὰ σώσῃ τὸν κόσμον, ἐὰν μιμηθῆ τὸν καλὸν Σαμαρείτην, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ φροντίσῃ δι' αὐτόν.

VI Πρέπει, ἐπὶ τέλους, νὰ ἀποσεισθῆ καὶ καταργηθῆ ἡ παρὰ τοῖς πλείστοις δημιουργηθεῖσα πρόληψις, ὅτι Ἱερὸς σημαίνει «τοῦ βίου ναυαγὸς τοῦ Ὑψίστου λειτουργός». Πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ κατανοηθῆ βαθέως καὶ ἀποφασιστικῶς ὅτι Ἱερὸς δὲν σημαίνει μόνον ἓνα χαρτὶ ἀκριβοδικαίως, ἢ κατ' οἰκονομίαν εἰλημμένον ἀπὸ μίαν Πανεπιστημιακὴν Σχολήν, ἢ ἐν Φροντιστήριον, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἀμφιλαφῶς τὰς Ἁγίας Γραφὰς καὶ τῆς Πίστεως τὰ Κεφάλαια καὶ τὰς βάσεις καὶ τὴν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἔννοιαν τῶν ὅ,τι λέγει καὶ τελεῖ.

Ἱερὸς δὲν σημαίνει μόνον ἀποστήθισιν καὶ βεβιασμένην ἀπαγ- γελίαν καὶ ἐπανάληψιν ὠρισμένων ψαλμῶν καὶ τροπαρίων καὶ εὐχῶν, ἄνευ συναισθήσεως καὶ ἐπιγνώσεως καὶ κατανοήσεως πλει- στάκις! Ἡ σειρὰν τελετῶν ἐπαναλαμβάνομένων μηχανικῶς καὶ χωρὶς συγκίνησιν ἐσωτερικὴν, γνωστῶν συνήθως, ὡς «τυχηρῶν», χωρὶς βεβαίως πολλοῦ γε καὶ δὴ νὰ πρόκειται περὶ «τυχηρῶν παιγνίων». Ἱερὸς δὲν σημαίνει, ἐπὶ τέλους, ἄνθρωπον ἀνήκοντα εἰς μίαν προνομιοῦχον τάξιν, ἣτις ἔχει δικαιώματα μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπαραίτητους προϋποθέσεις καὶ ὑποχρεώσεις. Ἐνῶ καὶ τῆς ταπεινοτέρας θέσεως ὁ Ὑπάλληλος, ἢ ὁ τεχνίτης, πλὴν τῆς ἀρίστης Γραμματικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς του καταρτίσεως, πρέπει νὰ ἐργάζεται καθημερινῶς τὸ ὀκτάωρόν του, ἐν ἀφοσιώσει καὶ μετὰ συστήματος καὶ μεθόδου καὶ ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ, ἐπ' ἀπειλῇ ἀπωλείας τῆς θέσεως καὶ ὑποβιβασμοῦ, διὰ ἀνικανότητα καὶ μείωσιν ἀποδοτικότητος.

32. Ἰεζεκιήλ 37, 1-14.

Λίαν παρήγορος και εὐλόγος διὰ τὴν κατάστασιν και ποιότητα και τὸ διδακτικὸν ἔργον τοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλαδικῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἡμῶν εἶναι ἡ θέσις και στάσις, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀνυψώσεώς του εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν αὐτῆς θρόνον, ὁ Μακαριώτατος Πατὴρ ἡμῶν Θεόκλητος, δηλώσας και ἐν ἀρχῇ και ἐπανειλημμένως ὅτι:

—Οἱ Κληρικοί, ἵνα ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ὁλοκλήρως πληθυνόμενας ἀπαιτήσεις και ἀνάγκας τῆς ραγδαίως ἐξελισσομένης και ἐξευρωπαϊζομένης Κοινωνίας ἡμῶν, οφείλουσιν, ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν και ἐνδιαφέροντος, διὰ τὴν Σωτηρίαν τῶν ἀθανάτων ψυχῶν παντὸς πνευματικοῦ ἐπιπέδου ἀνθρώπων, οὐ μόνον τὸ Θεολογικὸν αὐτῶν Πτυχίον νὰ κατέχωσιν ἐπαξίως και Θεολογικῶς νὰ ᾧσιν ἄριστα κατηρτισμένοι, ἀλλὰ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ξένων, νὰ ἐνισχύσωσι και εὐρύνωσι τὴν μόρφωσιν των και διὰ φιλολογικῶν και φιλοσοφικῶν, νομικῶν και κοινωνιολογικῶν σπουδῶν και διαρκεῶς μελέτης, ὥστε και τὴν ψυχολογίαν τῶν διαφόρων ἀνθρώπων νὰ ἐννοῶσι, και τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν και τὴν ἀναγνώρισιν τούτων νὰ ἀποσπάσωσι, διὰ τοῦ ἥθους και τῆς μορφώσεώς των, και θετικῶς οὕτω προάγωσι και ἐπεκτείνωσι τὴν ὑπόθεσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς.

Εἶθε Κύριος ὁ Θεός, ὁ ἐμπιστευθεὶς εἰς ἡμᾶς τὴν φοικτὴν Παρακαταθήκην, κατὰ τὴν ἱερωτάτην στιγμὴν τῆς χειροτονίας ἡμῶν, νὰ διατηρῇ πάντοτε θεομήνη τὴν ἀγάπην μας πρὸς Αὐτόν, και νὰ ἀκούωμεν εὐκρινῶς πάντοτε τὴν φωνὴν Αὐτοῦ, παρακαλοῦσαν ἡμᾶς και λέγουσαν: «*Ἱερεῖς παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου—και—εἰ ἀγαπᾶτέ με ποιμαίνετε τὰ ἄρνια μου, βόσκατε τὰ πρόβατά μου*»³³. Εἶθε νὰ διατηρῇ, ἐν ἡμῖν, ὁ Κύριος τῆς Ἀμπέλου πνεῦμα ἐργονόρουσεως και λεπτῆς αἰσθήσεως, ὥστε νὰ ἐπιτελῶμεν τὸ διδακτικὸν ἡμῶν ἔργον, οὐχὶ ἀναγκαστικῶς και ἀμελῶς και ἀτασθάλως, ἀλλὰ μετὰ ζήλου Θεοῦ, ὡς Ποιμένες και Λειτουργοὶ τῶν Μυστηρίων τῆς Χάριτος, Θεοῦ συνεργοὶ και οἰκεῖρι και συγκληρονόμοι τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Χριστοῦ. Και νὰ μὴ ἀποδοκιμασθῶμεν και κατακριθῶμεν, ὡς πονηροὶ και ὀκηροὶ και μισθωτοὶ δοῦλοι και ποιμένες, ὡς κατάρατοι, ἐπιτελοῦντες τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἀμελῶς, ὡς ποιμένες κοιμώμενοι, ἐνῶ λύκοι παντοῖοι ἀρπάζουσιν τὰ πρόβατα, μήποτε ἐφαρμοσθῶσιν εἰς ἡμᾶς αἱ ἀπειλαὶ τῶν προφητῶν Ἡσαΐου και Ἰεζεκιὴλ και Ἱερεμίου, αἱ ἐπακολουθοῦσαι εἰς τὸ πικρότατον και σπαραξικάρδιον παράπονον τοῦ Θεοῦ: «*Ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνα μου*»³⁴.

† Ἀρχιμ. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ, Πτ. Θ. Φ.
Διευθυντῆς τῆς Θεολογικῆς Ὑπηρεσίας Γ. Ε. Α.

33. Ἰωάνν. 21, 16.

34. Ἦσ. 40, 40, 1-2.

ΑΔΕΛΦΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς τοὺς Ἱερεῖς ἔχουν μιὰ κακὴ συνήθεια ν' ἀνακατεῦονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ποὺ τοὺς ἐκθέτει ἐπικίνδυνα εἶπαμε στὰ μάτια τῶν ἐνοριτῶν τους καὶ στὰ Κοινοτικά καὶ στὰ Σχολικά. Ἐτακτοποιήσαν βλέψεις, οἱ ἀγαθοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, τὰ τοῦ οἴκου των, ἔδωσαν ρυθμὸν ὀρολογιοῦ, γυναῖκα καὶ παιδιὰ καὶ γενικῶς τὰ οἰκογενειακά τους βρίσκονται σὲ ἰδεώδη ἀνωτέρω-τητα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς καὶ τώρα ἀφοῦ τοὺς περισσεύει ὁ καιρὸς γιὰ νὰ μὴ πηγαίη τὸ μυαλό τους στὸ κακὸ μπαίνουν μέσα στὰ ὅλα, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ἀρμόδιοι ἢ καὶ δὲν τοὺς κάλεσε κανεὶς. Εἶναι βέβαια ἓνας θησαυρὸς, ὁ χρόνος καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀχρηστευθῆ, ἀλλὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸ γενικώτερο καλὸ. Καὶ ποῖο εἶν' αὐτό; Τὸ ἀνακάτεμα, τὸ μπερδεμά του σὲ ὑποθέσεις τῆς Κοινοτικῆς καὶ τοῦ Σχολείου, ποὺ ἔχουν ἀφεντικὰ καὶ εὐθύνας. Ποιὸς θὰ βγῆ, ἂν τὰ καταφέρη, τί σὺ βερούκοκκο εἶναι, ἂν εἶναι ἔξυπνος ἢ κουτός, ἂν ἔχη μυαλό νὰ διοικῆ αὐτὸς τὸ χωριὸ ἢ τὸ διοικοῦν ἄλλοι, προκειμένου περὶ τοῦ Προέδρου τῆς Κοινοτικῆς καὶ κάτι τέτοια. Μαζεύει τὸ συγγενολόγι του μιλάει γιὰ τὸν Πρόεδρο, πηγαίνει στὸ καφενεῖο, κάνει δημοσίαν κριτικὴν γιὰ ὅσα ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ ὁ Πρόεδρος καὶ δὲν τὰ κατάφερε. Ἐκτοξεύει ὑπαινιγμούς ἐναντίον του, προδιαθέτει τοὺς χωρικοὺς ἀναλόγως τῶν συμπαθειῶν του κ.ο.κ. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ποὺ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ εἶναι ἐχθροὶ μεταξὺ τους ἐξ αἰτίας τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ δευτέρου στὰ καθήκοντα τοῦ πρώτου. Πολλάκις μάλιστα ἡγεῖται κινήσεως πρὸς ἐκλογὴν συγγενικῶν του προσώπων καὶ περιτρέχει τοὺς δρόμους καὶ ἐπισκέπτεται σπίτια καὶ δέεται καὶ παρακαλεῖ. Εὐνόητον ὅτι πέφτει στὸ ἴδιο σφάλμα καὶ κάνει τὴν ἴδια ζημιὰ στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὸ ποίμνιόν του, ποὺ κάνει καὶ ὅταν τάσσεται μὲ πολιτικὸν Κόμμα. Καὶ μπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς πὼς ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ὁ τοπικισμὸς στὴ στενὴ του ἔννοια θ' ἀνοίξουν ἀγεφύρωτο χάσμα, γιὰτὶ εἶναι ἀμέσως ἐνδιαφερόμενον τὸ συγγενολόγι, ποὺ πυκνοῦται σὰν φυλὴ τῆς ζούγκλας κατὰ τοῦ Ἱερέως. Καὶ δὲν εἶναι τόσο τὰ συμφέροντα ὅσον εἶναι τὸ χωριατικὸ πείσμα, ποὺ ἀλύγιστο καὶ μὲ σκληρότητα ἀντιδρᾷ κατὰ τῶν κινήσεων τοῦ Ἱερέως στὸ χωριό. Οἱ χωρικοὶ προπαντὸς, δὲν ἀνέχονται τὸν παπᾶ ν' ἀνακατεῦεται σὲ δουλειὰς ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐλεύθερη βούλησί τους, τὴν κρίσι τους, τίς προτιμῆσεις τους. Γίνονται θηρία, ἐκδηλώνουν φανερὰ τὸ ἀπαράδεκτο τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἡμερινοῦ σὲ ὑποθέσεις λαϊκῆς. Ὅπως οἱ λαϊκοὶ δὲν μποροῦν νὰ μποῦν στὸ Ἱερό καὶ νὰ ὑποδείξουν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο

πού ανάγεται στην ἀρμοδιότητα τοῦ Ἱερέως, ἔτσι καὶ ὁ Ἱερεὺς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ὑποδεικνύη τοὺς ὑποψηφίους Κοινοτικούς ἄρχοντας, πού θὰ διοικήσουν τὸ χωριό. Καὶ ἐδῶ θὰ κάμουμε τὴν ἴδια σύστασι: Μπορεῖ ἀγαπητέ μου νὰ εἶσαι μέλος τοῦ λαοῦ τῆς Κοινοτήτός σου. Μπορεῖ νὰ ἔχῃς συμφέρον νὰ ἰδῆς καλοδιοικούμενο τὸν τόπο σου. Αὐτὸς ὁ εὐλογημένος πόθος σου ἄς γίνῃ προσευχὴ σου. Λέγει περισσότερα στ' αὐτὶ τοῦ Θεοῦ ἢ προσευχὴ σου παρὰ τὸ πονηρὸ καὶ ἀκάθαρτο αὐτὶ τοῦ ἐνορίτη σου, πού θὰ παρεξηγήσῃ τὰ ἐλατήριά σου. Ἐφ' ὅσον πιστεύεις στὸ Θεό, στὴν πρόνοιά του, στὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸν κόσμον του προσέυχου, κι' Ἐκεῖνος θὰ δώσῃ τοὺς Ἄρχοντας κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ, ὅπως σημειώνει καὶ ἡ Γραφή, καὶ ὄχι μὲ τὴν προπαγάνδα τῆς δικῆς σου. Γιατὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι μέσα σ' ἓνα λαὸ ἀντιλέγοντα, θὰ γίνουν θύματα τοῦ καθήκοντος ἢ μᾶλλον τῆς κακότητος τῶν ἄλλων, θὰ καταντήσουν φθισικοί. Ἀναλόγως μὲ τὴν ἠθικὴ στάθμη τοῦ λαοῦ θὰ δοθῇ καὶ ἐκεῖνος πού θὰ τοὺς διοικήσῃ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, αὐτὸ διδάσκει ἡ Ἱστορία. Γιατὶ κάθῃσαι ἐσύ, πού πρέπει, εἴπαμε καὶ στὰ προηγούμενα ν' ἀνήκῃς στὴν ψυχὴ ὅλων, πού μὲ τίς φτωχὰς ἢ πλούσιες δυνάμεις σου ἐκλήθῃς νὰ θεραπεύσῃς, νὰ ὑπηρετήσῃς. Θὰ μπορούσες βέβαια σὰν ἄνθρωπος πού στέκεται πρὸ ψηλὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ ἔχῃς μιὰ συμβουλευτικὴ γνώμη γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου σου. Ἄλλ' ἀδελφε ζῆς σὲ κόσμον πονηριᾶς καὶ κακίας. Οἱ πολλοὶ δὲν εἶναι τὰ εὐλαβικὰ παιδιὰ σου πού ρωτοῦν καὶ συμβουλευόνται τὸν πατέρα τους, εἶσαι γι' αὐτοὺς ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς στὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων καὶ ἔτσι θὰ σὲ ἀντιμετωπίσουν. Ἄν τολμήσῃς ὅπως ἀντικειμενικά, χωρὶς προσωποληψίας, νὰ ὑποδείξῃς στὸν τομέα αὐτὸν ἓνα πρόσωπο κατὰ τὴ γνώμη σου κατάλληλο γιὰ τὴ διοίκησιν τῶν κοινῶν, ἀφεντικῶς θὰ παρεξηγηθῆς, καὶ οἱ δι' ἄλλους ἐνδιαφερόμενοι τοὺς ἄλλους αὐτοὺς θὰ στρέψουν ἐναντίον σου. Λοιπὸν; Συμφέρεῖ ἡ ἀνάμιξις; Πολλοὶ, δυστυχῶς, τῶν ἐφημερίων ἐνεπλάκησαν σὲ κάτι τέτοια κοινοτικὰ δίχτυα κι' ἔγιναν μαλλιὰ κουβάρια, πού λέγει ὁ λαός. Γιατὶ ἀγαπητέ μου, ἐπὶ πλέον θλίψεις; Δὲν σὲ ἀρκοῦν τὰ βάρη πού φορτώθηκες σὰν Ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου; Ὅσα καλὰ καὶ ἂν εἶναι οἱ προθέσεις σου, δὲν ἐπιτρέπεται σὲ σένα νὰ μεταβληθῆς σὲ κομματάρχη. Καὶ ἐφ' ὅσον ἐσύ δὲν ἀνακατεύεσαι στὰ κοινοτικὰ ἔχεις ὅλο τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῆς ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ μὴν ἀναμιγνύονται στὰ Ἐκκλησιαστικά σου καθήκοντα. Καλὸν μονάχα εἶναι νὰ ὑπάρχῃ κατανόησις, συνεργασία γιὰ τὸ κοινὸ καλόν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἐξαρτᾶται μονάχα ἀπὸ σένα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον.

Ἵπάρχουν, ἐπίσης πολλοὶ ἐφημέριοι πού ὑπείσρχονται στὰ καθήκοντα τῶν Διδασκάλων καὶ τῶν Σχολικῶν Ἐφοριῶν. Δηλαδή,

ὅπως λένε οἱ χωρικοί, χώνουν παντοῦ τὴ μύτη τους. Αὐτὸ πάλι δὲν εἶναι καθόλου σωστό. Δὲν πρέπει ὁ Ἱερεὺς νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ἀρμοδιότητος καὶ τῆς ἀποστολῆς του. Ἡμπορεῖ ὅμως νὰ ἐποπτεύῃ ἀπλῶς καὶ νὰ συνεργάζεται στενά, μὲ τοὺς μοχθοῦντας Διδασκάλους. Διότι, ὡς Πνευματικὸς Πατέρας ἔχει δικαίωμα νὰ καυχᾶται ὅτι τὰ παιδάκια τοῦ Σχολείου ἀνήκουν καὶ σ' αὐτόν, καὶ ἴσως, περισσότερο σ' αὐτόν. Εὐνόητον. Γιατὶ ὁ Ἱερεὺς τὰ βαφτίζει, τὰ καταγράφει ἐπίσημα στὸ ἱερὸ βιβλίον τῆς Ἐκκλησίας σὰν παιδιά τοῦ Χριστοῦ, Σ' αὐτόν ἀνήκει ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ψυχὴ τους, ποὺ εἶναι τὸ πολυτιμώτερον ἀπὸ κάθε ὑλικὸ πρᾶγμα. Δὲν μπορεῖ λοιπὸν παρὰ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ παιδάκια ποὺ πηγαίνουν καὶ στὸ Σχολεῖο καὶ ποὺ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τίς διαταγὰς τοῦ Διδασκάλου καὶ τὴν πειθαρχία τοῦ προγράμματος. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἱερέως ἐγκνίται εἰς τοῦτο: Νὰ ἐποπτεύῃ ὥστε οἱ Διδάσκαλοι νὰ ἔχουν ἀνώτερον ἦθος καὶ νὰ μὴν εἶναι σκάνδαλον.

Νὰ διδάσκουν σύμφωνα μὲ τὰς παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους. Νὰ ἐνδιαφέρονται λόγους καὶ ἔργους γιὰ τὸν ψυχικὸν καταρτισμὸν τῶν τρυφερῶν ὑπάρξεων. Γιατὶ, δυστυχῶς, ἐκτὸς βέβαια τῶν καλῶν διδασκάλων ποὺ ἀποτελοῦν τὸ σεμνὸν Σύνολον, ὑπῆρξαν καὶ ἐξαιρέσεις ποὺ χάλασαν τὰ παιδιά κατὰ τὸ παρελθόν. Δάσκαλοι καὶ Δασκάλες ἐδημιούργησαν σκάνδαλα καὶ τὸ σούσουρο ἐπανεστάτησε τίς ἀθῶες ψυχοῦλες. Σὲ κάτι τέτοιες περιπτώσεις ὁ Ἱερεὺς μπορεῖ νὰ ἐπέμβῃ ὄχι ὅμως δημοσίᾳ, ἀλλ' ὡς Πνευματικὸς ἄνθρωπος κατ' ἴδιον, προσπαθῶν νὰ τακτοποιήσῃ κάτι ποὺ χτυπάει ἄσχημα καὶ στὰ μάτια τῶν μωρῶν ἀκόμη, ποὺ ζοῦν στὸ στενὸ περιβάλλον, τοῦ χωριοῦ μάλιστα. Δὲν κάνει νὰ καταφέρεται ὁ παπᾶς τῆς ἐνορίας κατὰ τοῦ Διδασκάλου, γιατί δημιουργεῖται ἓνα μεγάλο κακὸ στὸ χωριό. Ὁ ἓνας ἔχει τὰ παιδάκια καὶ πρέπει νὰ μείνῃ ψηλά στὴ συνείδησί τους. Ὁ ἄλλος εἶναι Ἱερεὺς καὶ ἔχει τοὺς γονεῖς τους στὸ πετραχίλι του. Δὲν συμφέρει ἡ διάστασις. Ὅταν ὑπάρχῃ λόγος ἐπεμβάσεως, ὁ καλὸς Ἱερεὺς βρίσκει τὸν τρόπο. Κι' ἂν δὲν σταματήσῃ τὸ κακὸ χωρὶς ἔγγραφα καὶ κάτι τέτοιες χωριάτικες ἀναφορὰς μπορεῖ μὲ προσωπικὴ ἐπαφὴ νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ζήτημα μέσῳ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. Ἄν ὅμως ὑπάρχουν συναισθηματικοὶ καὶ ἀλληλεγγύης δεσμοὶ μεταξύ τους—Διδασκάλου καὶ Ἐπιθεωρητοῦ, ὅπως συμβαίνει συχνά, τότε θὰ γίνῃ τοῦ Ὑπουργείου ἡ ἐπέμβασις. Ὅλα αὐτὰ ἂν παρίσταται ἀνάγκη, μὲ λεπτότητα καὶ σὲ σοβαρὰ παραπτώματα καὶ ὄχι γιὰ ψύλλου πῆδημα. Ὁ κόσμος διχάζεται. Ἄλλοι γιὰ λόγους συμφέροντος θὰ ταχθοῦν μὲ τὸ Δάσκαλο καὶ ἄλλοι μὲ τὸν Ἱερέα, γιατί, ἴσως φοβοῦνται τὴν κατάρρα του..

ΠΙΣΤΙ ΚΙ' ΑΠΙΣΤΙΑ

Στὰ σημερινὰ χρόνια βαστᾶ ἡ κληρονομιά τῆς ἀθεΐας, καὶ μάλιστα δυναμώνει. Οἱ σημερινοὶ σοφοὶ πολεμοῦνε τὸν Θεὸ καὶ τὴν πίστη στ' ὄνομα τῆς ὑπέρτατης θεᾶς Ἐπιστήμης, δηλαδὴ στ' ὄνομα τοῦ μυαλοῦ τους, ποὺ εἶναι γι' αὐτοὺς ὁ Θεός. Ὁρησκεία, σήμερα, εἶναι τὰ μαθηματικά, ἡ χημεία, ἡ βιολογία, ἡ φυσικὴ, ἡ μηχανικὴ.

Μέσα σὲ τούτη τὴν παραζάλη, ὑπάρχουνε καὶ λίγοι σοφοὶ ποὺ λένε πὼς βλέπουνε κάποια ἀπροσδιόριστη καὶ θαμπὴ σκιά, ποὺ τὴ λένε «δύναμη σκεπτόμενη ἢ ἐλέγχουσα, καὶ ποὺ μοιάζει σὰν Θεός». Τίποτ' ἄλλο!

Ἐνας ξαναμωραμένος σημερινὸς φιλόσοφος ἀπὸ κείνους ποὺ εἶναι κολλημένοι στὴν ὕλη, εἶπε πὼς εἶναι ἀναξιοπρεπο νὰ πιστεύουνε οἱ ἄνθρωποι στὸν Θεό.

Ὁ πνευματικὸς ὅμως ἄνθρωπος, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, δηλαδὴ ὁ Χριστιανός, δὲν πρέπει νὰ πολεμᾷ τὴν ἀπιστία, μιλώντας ἢ γράφοντας μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ μιλοῦνε καὶ γράφουνε οἱ ἄπιστοι, ἀπαντώντας σὲ κάθε τι ποὺ λένε καὶ ποὺ γράφουνε, μὲ κάποιον

Βρίσκεις ποτὲ ἄρη; Γι' αὐτὸ εἶπα ἐπιβάλλεται καλωσύνη καὶ σοφὸς χειρισμὸς αὐτῶν τῶν ζητημάτων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐσὺ ποὺ ἔχεις ζῆλο θὰ κρατῆς καὶ τὸ Δάσκαλο κοντά σου γιὰ νὰ σὲ βοηθῇ. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Δασκάλους εἶναι ἠθικαὶ καὶ ὀρησκειτικαὶ φύσεις, φιλακόλουθοι, ψάλλουνε στὸ ἀναλόγιο, καὶ εἶναι ἡμερα καὶ χρήσιμα στοιχεῖα ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς. Ἄν μάλιστα ἔχῃς ὄρεξι καὶ φλόγα ὥστε νὰ κάνῃς καὶ Κατηχητικὸ Σχολεῖο, ὁ Δάσκαλος θὰ σοῦ εἶναι ἓνας κύριος συντελεστής τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ καὶ στὸ ἔργον σου αὐτό. Ὁ τρόπος τοῦ Δασκάλου καὶ τὰ καλὰ του λόγια, ὁ ψυχικὸς δεσμὸς μὲ τὰ παιδιὰ, εἶναι δικὰ σου φτερά γατὶ θὰ ἔχῃς τὸ σεβασμὸ του καὶ τὴν ἐνίσχυσί του, ποὺ εἶναι βασικώτατα, προκειμένου νὰ ἐργασθῆς πνευματικὰ ἐπάνω στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν. Γκρέμισε τὸν ἐγωϊσμὸ σου, ἀγάπα, ταπεινώσου, προσεύχου καὶ δούλευε. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Χωριοῦ, ὁ Δάσκαλος καὶ ὁ Παπᾶς εἶναι ἐκεῖ τὰ περίβλεπτα πρόσωπα. Ἄγαπημένοι καὶ καλοδεμένοι μεταξύ τους θὰ συνεργάζωνται γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς Κοινότητος, τοῦ Σχολείου, τῆς Ἐνορίας των. Ὑπάρχει καλλίτερη εὐλογία ἀπ' αὐτή;

Ἄλλὰ μπορεῖς νὰ ἔχῃς καὶ τὰ παιδάκια δικὰ σου. Πῶς; Στὸ ἄλλο μου γράμμα.

Μὲ ἀγάπη Χριστοῦ Χ.

ὁμοιο τρόπο, προσπαθώντας νά τοὺς φέρη τὴν πίστη μὲ τὴν ἴδια λογικὴ πού μιλοῦνε οἱ ἄπιστοι. Ἡ συζήτηση, μὲ ἄλλα λόγια ὁ διάλογος, εἶναι ὁ τρόπος πού πορευοῦνται οἱ φιλόσοφοι, κυνηγώντας μὲ τὰ λόγια καὶ μὲ τὴν ἐξυπνάδα νά πιάσουνε τὴν ψεύτικη ἀλήθεια. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού ἔχει πίστη στὸν Θεό, ἡ συζήτηση κι' ἡ λεγόμενη διαλεκτικὴ εἶναι ὀλότελα ἀνώφελα πράγματα, γιὰ νά μεταδώσῃ στὸν ἄλλον τὴν πίστη του.

*

Ἡ πίστη εἶναι δῶρο καὶ φωτισμὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ δίνεται σ' ὅποιον ἔχει ταπεινώση καὶ καθαρὴ ψυχὴ. Ἡ πίστη δὲν ἔρχεται μὲ συλλογισμούς. Μὲ συλλογισμούς μπορεῖ νά παραδεχτῆ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνο πού εἶναι πιστευτό, ὄχι ὅμως ἐκεῖνο πού εἶναι ἀπίστευτο κι' ἀπαράδεχτο ἀπὸ τὴ λογικὴ του, δηλαδὴ ἀπὸ τὴς αἰσθήσεις του.

Ἡ γνώση τούτου τοῦ κόσμου, λέγει ἓνας ἅγιος, δὲ μπορεῖ νά γνωρίσῃ τίποτα, χωρὶς νά κἀνῃ ἓνα πλῆθος συλλογισμούς, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι σὲ θέση νά νοιώσῃ ἐκεῖνο πού νοιώθεται μὲ τὴν ἀπλότητα τῆς διάνοιας. Τούτῃ τὴν πνευματικὴ γνώση, ὄχι μονάχα εἶναι ἀδύνατο νά τὴν ἀποκτήσῃ κανένας μὲ τὴν κοσμικὴ γνώση (μὲ τὴ φιλοσοφία καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμη), ἀλλὰ μήτε νά τὴν αἰσθανθῆ κἀν εἶναι δυνατό. Κι' ἂν κάποιος θελήσουνε νά πᾶνε κοντὰ σὲ κείνη τὴν πνευματικὴ γνώση, δὲ θὰ μπορέσουνε μήτε λίγο νά τὴν πλησιάσουνε, ἂν δὲν ἀρνηθοῦνε τὴν κοσμικὴ γνώση πού ἔχουνε, καὶ τὴν πολὺπλοκὴ μέθοδόν της, καὶ σταθοῦνε στὸ νήπιο φρόνημά της. Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ γνώση εἶναι ἀπλὴ καὶ δὲν χρυσίζει ἡ λάμψῃ της ἐπάνω σὲ ὕλικους λογισμούς, παρὰ μονάχα ἂν ἐλευθερωθῆ ἡ διάνοια ἀπὸ τοὺς πολλοὺς συλλογισμούς, κι' ἔλθῃ στὴν καθαρότητα τῆς ἀπλότητας».

*

Οἱ ἐπιστῆμες δὲν ἔχουνε καμμιά σχέση μὲ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἡ φυσικὴ, ἡ χημεία, ἡ βιολογία, ἡ μηχανικὴ, ἡ ἀστρονομία, δὲν εἶναι δρόμοι πού πᾶνε σ' αὐτὸν τὸν μυστικὸν κόσμο, κι' ἄς ψάχνουνε ἐπὶ αἰῶνες. Ὁ Χριστὸς εἶπε «Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, οὐδὲ ἐροῦσιν ἰδοῦ ὧδε ἢ ἰδοῦ ὧδε. Ἴδου γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν». (Λουκ. ιζ', 20). Κι' ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶπε «διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἰδους». (Β'. Κορινθ. ε, 7), πού θὰ πῆ «Περπατοῦμε μὲ τὴν πίστη, κι' ὄχι μὲ τὴ γνώση, μὲ τὴν παρατήρηση, μὲ τὴν ἐξέταση, μὲ τὴν ἐρευνα, μὲ τὸ μυαλό».

Αὐτὰ ἔχουνε ἀνάγκη ἀπὸ συζητήσεις καὶ κρίσεις. Τὴς τέτοιες συζητήσεις μᾶς συμβουλευεῖ νά τὴς ἀποφεύγουμε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γράφοντας στὸν ἅγιο Τιμόθεο: «Τὰς δὲ μαρὰς καὶ ἀπαιδέτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γενῶσι μάχας» (Β'

Τιμοθ. β', 23). Καί στον ἅγιο Τίτο γράφει: «Μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας νομικὰς περιήτασο. Εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. Αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει, ὢν αὐτοκατάκριτος» (Τίτ. γ', 9). Εἶδες πὼς λέγει ὁ ἀπόστολος «νοουθεσία», κι' ὄχι συζήτηση;

Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, κάποιοι θεολόγοι κι' ἄνθρωποι τῆς θρησκείας συζητοῦν τὰ ζητήματα τῆς θρησκείας κατὰ τὰ ὀρθολογιστικὰ συστήματα τῆς Δύσης, καὶ δὲν ἔχουνε τὴ γνώμη πὺ εἶχε γι' αὐτὲς τίς συζητήσεις ὁ ἀπόστολος Παῦλος, πὼς εἶναι, δηλαδή, «ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι». Μὲ τοὺς πολὺπλοκοὺς συλλογισμοὺς πὺ κάνουνε, παραλογίζονται, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα πὺ φέρνουνε εἶναι τὸ νὰ κάνουνε τοὺς ἄπιστους περισσότερο ἄπιστους.

Ἐκεῖνος πὺ ἔχει τὴν πίστη, μιᾶ ὄχι γιὰ νὰ ἀποδείξη, ἀλλὰ γιὰ νὰ δεῖξη καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πίστη του, γιατί ἡ πίστη εἶναι δίχως ἀπόδειξη. Ἡ πίστη δὲν ἔχει μέσα της καμμιά ἀμφιβολία, ὥστε νὰ χρειάζεται ἀπόδειξη. Ἡ σταθερὴ πεποίθησις πὺ ἔχει ὅποιος πιστεύει, δίνει μιὰ χαρὰ ἀνεκλάλητη στὴν καρδιά του. Πὼς λοιπόν, μπορεῖ νὰ συζητῆ ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος καὶ νὰ κἀνὴ συλλογισμοὺς, σὲ καιρὸ πὺ τὸν φλογίζει ἢ φλόγα τῆς πίστεως; Τὸν συλλογισμόν τὸν χρειάζεται ἢ γνώσις, πὺ τὸν ἔχει σὰν ραβδί, γιὰ νὰ τὴν στηρίξῃ, βῆμα μὲ βῆμα. Ἡ πίστη ὅμως φτάνει ἴσια καὶ μονομιᾶς σὲ κείνο πὺ πιστεύει, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθεια τοῦ συλλογισμοῦ. Ἡ καθαρὴ διάνοια τοῦ πιστοῦ θολώνεται ἀπὸ τίς ὁμιλίαις κι' ἀπὸ τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων πὺ εἶναι κολλημένοι στὴν ὕλη καὶ στὶς βαρειῖες ἀναθυμιάσεις της.

*

Ἡ χαρὰ τοῦ πιστοῦ εἶναι ἡ προσευχή, πὺ μ' αὐτὴ ἐκφράζει τὴν ἀγαλλιάσῃ του γιὰ τὴ μακάρια ἐλπίδα πὺ ἀπόχτησε μὲ τὴν πίστη, κι' εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον γιὰ τ' ἀτίμητα δῶρά του: «Τί ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν;».

Ὅποιος νοιώθει μέσα του τὴ χαρὰ τῆς πίστεως, ὄχι μοναχὰ σιχαίνεται τίς μάταιαι συζητήσεις, ἀλλὰ ἀποφεύγει κάθε πρᾶγμα πὺ ἱκανοποιεῖ τὸν ἐγωῖσμό του, καὶ πὺ τὸν ξεμακραίνει ἀπὸ τὴ μακάρια κατάστασις πὺ βρίσκεται, κι' ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τῆς διάνοιάς του. Γιατί, αὐτὸς δὲν εἶναι σιδηροδεμένος μὲ τίς ἀλυσίδες τῆς γνώσις, ὅπως εἶναι οἱ ἄπιστοι, αὐτοὶ οἱ κατάδικοι τῆς ἀπελπισίας. «Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου πὺ πιστέψῃ, λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σῦρος, σὰν νὰ ξυπνᾷ ἀπὸ κάποιο βάθος, καὶ ντύνεται τὴ φλόγα τοῦ ζήλου, καὶ σὰν ν' ἀνασταίνεται ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, κι' ὑψώνεται καὶ γυρίζει στὴν ἀρχαία τάξῃ της, ἀγωνιζόμενη καταπάνω στὸν διάβολο καὶ στὴν ἀμάρτια».

Ὁ πιστὸς δὲν φοβᾶται τὸν θάνατο, καὶ γι' αὐτὸ νοιώθει χαρὰ κι' ἀγάπη. Ἐνῶ ὁ ἄθεος τὸν φοβᾶται, κι' ἀπὸ τοῦτον τὸν φόβον προέρχεται ἡ κακία τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ μῖσος ποὺ ἔχουε καταπάνω στὸν Θεό. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ζῆ με τὴν πεποίθηση τῆς πίστεως, ἔχει χαρὰ ἀνεκλάλητη, κι' ἀπὸ τῆ χαρὰ ποὺ ἔχει πετᾷ στὰ οὐράνια, καὶ δὲν μισεῖ κανέναν, ἀλλὰ πλημμυρίζει ἡ ψυχὴ του ἀπὸ ἀγάπη.

Γιατί, πὼς μπορεῖ νὰ ἔχη στὴν καρδιά του ἀγάπη ἓνας ἄνθρωπος, ποὺ γι' αὐτὸν ὁ κόσμος εἶναι ἓνα τυφλὸ κι' ἄσιωπο χάος, κι' ἡ ζωὴ μιὰ ἀπελπιστικὴ κι' ἀσπλαγχνὴ κίνηση, γεμάτη πόνος, ποὺ ρίχνει ἀδιάκοπα στὴν ἄβυσσο τῆς ἀνυπαρξίας μυριάδες πλάσματα; Καὶ ποὺ γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει μήτε Θεός, μήτε πνεῦμα, μήτε τίποτε;

*

Οἱ ἄθεοι δὲν γνωρίζουε Πατέρα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ποὺ ἀγαπᾷ καὶ πονεῖ τὰ πλάσματά του. Γι' αὐτούς, ὁ κόσμος εἶναι βουβὸς κι' ἀδιάφορος, κι' ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ στυγνὴ κι' ἀγέλαστη καταδίκη, ποὺ τελειώνει με τὸν θάνατο. Πὼς νάχουε, λοιπόν, πνευματικὴ ἀγαλλίαση κι' ἀγάπη; Κατὰ τὴ γνώμη τους, με τὸν θάνατο τελειώνουε ὅλα γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀπελπισία σκληρύνει τὴν καρδιά τους, καὶ τὴ γεμίζει κακία. Γι' αὐτὸ μισοῦνε τὸν Χριστό. Δὲ λένε μοναχὰ πὼς δὲν πιστεύουε σ' ὅσα παρηγορητικὰ εἶπε ὁ Χριστὸς στοὺς ἀπελπισμένους ἀνθρώπους γιὰ τὴ φροντίδα ποὺ ἔχει ὁ Θεὸς γι' αὐτούς καὶ γιὰ τὴ μακαριότητα τῆς ἄλλης ζωῆς, ἀλλὰ κατὰ βῆθος, ἀπὸ τὴ μοχθηρία τους, δὲν θέλουε νὰ βγοῦνε ἀληθινὰ ὅσα εἶπε ὁ Χριστὸς, κι' ἔτσι νὰ θριαμβέψῃ ἡ μοχθηρὴ καὶ ζοφερὴ φιλοσοφία τους.

Κι' ἀληθινὰ, ὅσο ἀγαπήθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ κείνους ποὺ τὸν πιστέψανε, γιατί ἡ καρδιά τους ἔκλινε στὸ καλὸ, ἄλλο τόσο μισήθηκε ἀπὸ κείνους ποὺ εἶχανε μέσα τους τὸ δηλητήριό τῆς κακίας. Κανένας ἀπὸ τοὺς ἄπιστους δὲν εἶπε πὼς, «ναί, μὲν, δὲν πιστεύω πὼς εἶναι ἀληθινὰ ὅσα φανέρωσε ὁ Χριστὸς στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς καὶ γιὰ τὴ μέλλουσα μακάρια ζωὴ, ἀλλὰ λυπᾶμαι ὅμως γιατί δὲν εἶναι αὐτὰ ἀληθινὰ». Κανένας! Ὅλοι οἱ δαιμονόψυχοι ἄπιστοι μιλοῦνε με χαιρεκακία καταπάνω στὸν Χριστό, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔφερε παρηγοριά στοὺς δυστυχισμένους ἀνθρώπους, καὶ τοὺς εἶπε πὼς ὁ Πατέρας τους τὸν ἔστειλε στὸν κόσμο γιὰ νὰ τοὺς φέρῃ τὴν καλὴ τὴν εἶδηση τῆς σωτηρίας τους: «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ εἶνεκεν ἔχρισέ με. Εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπεσταλέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτους ἄφροισιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν» (Ἡσ. ξα' 1).

Κι' ὄχι μοναχὰ αὐτό, ἀλλὰ τὸν κατηγοροῦνε, λέγοντας πὼς

αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία ποῦ ὑποφέρουμε οἱ ἄνθρωποι, γιατί τοὺς ὑπνώτισε με τὶς ὑποσχέσεις του γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ. καὶ παραμελήσανε τούτη τὴν τωρινὴ κι' ἔτσι ἀπόμεινε πίσω ἡ μηχανικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδο τοῦ κόσμου.

Ἄναρωτιέμαι πολλές φορές ἂν τὰ λίγα χρόνια ποῦ ἔχει νὰ περάσῃ κάθε ἄνθρωπος σὲ τούτη τὴ ζωὴ, ποῦ φεύγει τόσο γρήγορα, ἂν, λοιπὸν αὐτὴ ἡ σύντομη ζωὴ ἀξίζῃ τόσες φροντίδες, τόσα ἐγκλήματα, τόση ραδιουργία, τόση ἀμαρτωλὴ δραστηριότητα ἀπὸ μέρους ἐκείνων ποῦ πιστεύουμε πὼς τελειώνουμε ὅλα με τὸν θάνατο! Θάλεγε κανένας πὼς αὐτοί, ποῦ χαλᾶνε τὸν κόσμο με χίλιων εἰδῶν τρόπους, γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητος, πὼς κάνουνε ὅ,τι κάνουνε γιὰ μιὰ ζωὴ δίχως τέλος! Ὁ Χριστιανὸς δίνει κάποια σημασία σὲ τούτη τὴ ζωὴ, ἐπειδὴ ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν ἄλλη, καὶ γιατί, ζώντας με τὴν ἐλπίδα τῆς αἰώνιας ζωῆς, χαίρεται καὶ τούτη τὴν πρόσκαιρη. Ὁ θάνατος, γι' αὐτόν, δὲν εἶναι τὸ σβήσιμο τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ὁ πηγαιμὸς ἀπὸ τὴ σκληρὴ δοκιμασία στὴ μακάρια ἀνάπαυση. «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν» (Ἰω. ε' 24.).

Ἔω τρισανόητοι, ἐσεῖς ποῦ ἔχετε τὴν ἰδέα πὼς εἴσαστε κι' ἄξιοι νὰ γίνετε ὁδηγοὶ τοῦ κόσμου! Γιὰ λίγα χρόνια μιᾶς ζωῆς, ποῦ εἶναι κι' αὐτὰ γεμάτα παραχῆ, ἀνησυχία κι' ἀπελπισία, γεμάτα πολέμους καὶ ἐγκλήματα, γι' αὐτὲς τὶς λίγες μέρες, λοιπὸν, κάνετε τόση φασαρία, γι' αὐτὲς φτιάνετε τόσες θεωρίες, γι' αὐτὲς πνίγετε στὸ αἷμα τὴν ἀνθρωπότητα, γι' αὐτὲς τὶς λίγες στιγμὲς τὴν ἀφιονάζετε μ' ἓνα πλῆθος ὄνειρα γιὰ εὐτυχία, ποῦ τὸ τέλος τους θάβαι τὸ τίποτα; Ἀληθινὰ εἴσαστε τρελλοί, καὶ κακοὶ τρελλοί, σατανάδες τῆς ἀπάτης.

*

«Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ περάσουμε τὸν θάνατο τοῦ κορμιοῦ, καὶ θὰ πάγῃ ὁ καθένας ὅπου τὸν προώρισε ὁ Κύριος, κατὰ τὴν πίστη καὶ κατὰ τὰ ἔργα του. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος θάνατος, ποῦ εἶναι, γιὰ τοὺς καλοὺς κατὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ «μετάβασις ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν». Ἐκεῖνοι ὅμως ποῦ θελήσανε νὰ γίνουμε ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, κι' εἶπανε πὼς δὲν ὑπάρχει, καὶ ρίξανε τοὺς ἀδελφούς τους στὸν Καιάδα τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς ἀπιστίας, αὐτοί, παρεκτός ἀπὸ τὸν πρῶτο θάνατο, θὰ περάσουνε καὶ τὸν δεῦτερο θάνατο. Ναί! Αὐτόν τὸν δεῦτερο θάνατο, ποῦ εἶναι ὁ ἀληθινὸς θάνατος, θὰ τὸν δοκιμάσουνε ὅσοι δὲν θὰ βρεθοῦνε γραμμένοι στὸ βιβλίον τῆς ζωῆς (Ἀποκαλ. Κ' 15 καὶ κα, 8).

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ «ΦΙΛΟΘΕΟΝ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΝ»
ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΗ
ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ

Ἐαδίακοπη μνήμη τοῦ θανάτου.

Μόλις ἀντίκρυσεν ὁ Ἰακώβ τὸν καταματωμένο χιτῶνα τοῦ παιδιοῦ τοῦ Ἰωσήφ, κι' ἀπὸ τὴν πληροφορία πού τοῦδωκαν ἐπίστεψε πὼς τὸν κατεσπάραξεν ἄγριο θηρίο, ἔλεγε, κλαίοντας ἀπαρηγόρητα γιὰ τὴν ἀγίατρευτη συμφορά του· «ἀπὸ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξῆς δὲν θὰ στεγνώσουνε ποτὲ τὰ μάτια μου· ἀλλὰ θὰ κλαίω πάντα μου καὶ ἀδιάκοπα, ὡσότου νὰ πεθάνω»· «θὰ κατεβῶ στὸν Ἄδη πρὸς τὸ παιδί μου, κλαίοντας» (Γεν. λζ' 33).

Ἀφ' οὗ πάλιν ὕστερα καταξιώθηκε νὰ τὸν ἰδῆ στὴν Αἴγυπτο ζωντανό, χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ, εἶπε· — Τώρα, παιδί μου, πού ξαναεἶδα τὴν ὄψη σου, πού ἐπίστευα πὼς δὲν θὰ τὴν ξαναἰδῶ, γιὰτὶ σ' ἐνόμιζα πεθαμένον καὶ σ' ἔκλαια, εἶμαι εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνω. «Ἄς πεθάνω ἀπὸ τὴν στιγμήν αὐτή, ἀφοῦ σὲ ξαναεἶδα κι' ἀφοῦ ζῆς ἀκόμα» (Γεν. μστ', 30). Πρόσεξε! καὶ στὴ συμφορά του ὁ Ἰακώβ θυμᾶται τὸν θάνατο· «θὰ κατεβῶ στὸν Ἄδη» εἶπε τότε. Καὶ στὴν εὐτυχία του ἐπίσης τὸν θάνατο θυμᾶται· «ἄς ἀποθάνω, λέγει, τώρα». Κι' ὅταν θλίβεται δηλαδὴ κι' ὅταν χαίρεται, τὸν θάνατο θυμᾶται.

Ἀληθινά, ὁ θάνατος εἶναι τὸ ἀναπόφευκτο ὄριο. Ἐκεῖ τελειώνει καὶ παίρνει τέλος κάθε περιστατικό καὶ κάθε συναπάντημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλος καὶ τῆς εὐτυχίας μας καὶ τῆς δυστυχίας μας ἐπάνω στὸν κόσμον μας αὐτόν· ὁ θάνατος. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει, σ' ὁποιαδήποτε κατάστασιν κι' ἂν βρισκόμεθα, νὰ τὸν θυμούμαστε ἀδιάλειπτα, καὶ ποτὲ μας νὰ μὴν τὸν λησμονοῦμε.

**Ἡ πικραμένη καὶ δύσκολη ζωὴ
εἶναι σὰν νὰ μὴν ὑπάρχη.**

Ὁ Ἰακώβ, πού εἶχε πλέον ἡλικίαν ἑκατὸν σαράντα χρονῶν, ὅταν παρουσιάσθηκε στὸ βασιλεῖα τῆς Αἰγύπτου, τοῦ εἶπεν, πὼς ἡ ζωὴ πού ἔζησεν ὡς τότε ἦτανε λίγη καὶ ἐπίπονη· «Λίγες καὶ δύσκολες ὑπῆρξαν οἱ ἡμέρες καὶ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου» (Γεν. μζ', α).

Καὶ λίγες μὲν, λέγουν κάποιοι ἑρμηνευτές, ἐπειδὴ τὸ στηρίζουνε ἐπάνω σ' ἐκεῖνο πού προσθέτει παρακάτω ὁ Ἰακώβ· ἂν παραβληθοῦνε δηλαδὴ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του πρὸς τὰ χρόνια τῶν μακροβιώτατων προγόνων του· «Δὲν ἔφθασα στὰ χρόνια τῆς ζωῆς τῶν πατέρων μου» (Γεν. μζ, 8). Δύσκολες δέ, γιατί ἦσαν γεμάτες ἀπὸ κόπους καὶ πόνους καὶ ταλαιπωρίες καὶ θλίψεις.

Ἄλλὰ γιατί ἦσαν λίγα τὰ χρόνια τοῦ Ἰακώβ, ἀκόμη κι' ἂν τὰ παραβάλωμε πρὸς τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τῶν πατέρων του; Αὐτὸς τότε, ἀφοῦ ἦτανε ἑκατὸν τριάντα χρονῶν, θὰ μπορούσε νὰ ζήσῃ ἀκόμη κι' ἄλλα σαράντα χρόνια ἢ καὶ πενήντα· καὶ τότε θὰ φθάνε στὴν ἡλικία τοῦ παπποῦ του τὸν Ἀβραάμ, πού ἔφθασεν ἑκατὸν ἑβδομήντα χρονῶν, καί, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ἀπόθανε «πλήρης ἡμερῶν»· ἢ καὶ στὴν ἡλικία τοῦ πατέρα του Ἰσαάκ, πού ἔφθασε στὰ ἑκατὸν ὀγδόντα χρόνια, κι' ἀπόθανε κι' αὐτός, ὅπως ἀναφέρει καὶ γι' αὐτὸν παρόμοια ἡ Γραφή, περασμένος στὴν ἡλικία καὶ «πλήρης ἡμερῶν». Δὲν μοῦ φαίνεται πὼς παραπονιέται δίκαια αὐτὸς πού ἔζησεν ἑκατὸν τριάντα χρόνια, ὅταν λήη, πὼς ἔζησε ἐπάνω στὸν κόσμον μας αὐτὸν λίγα χρόνια. Κι' ὅταν ἀκόμη συγκριθῇ μὲ τοὺς προγόνους του· γιατί αὐτοῦ πού ἔφθασαν ἑκατὸν ἑβδομήντα καὶ ἑκατὸν ὀγδόντα χρονῶν, νομίζονται πὼς ἀπόθαναν «πλήρεις ἡμερῶν». Καὶ τόσο λιγώτερο φαίνεται λογικὴ ἢ μεμψιμοιρία αὐτῇ, ἂν συλλογισθῇ κανεὶς ἐπιπρόσθετα, ὅτι αὐτὸς πού παραπονιέται βρίσκεται ἀκόμη στὴ ζωὴ καὶ εἶναι καὶ

γερός· κι' οὔτε ἀδύνατο εἶναι οὔτε κι' ἀπαράδεκτο τὸ νὰ ἐπιζήση ἀκόμη περισσότερο, ὡσότου φθάσουν τὰ χρόνια στὸ ἴδιο ὕψος μὲ τὰ χρόνια τῶν πατέρων του. Ὁ δὲ Ἰακώβ, ξέρομε, πὼς ἔζησε ἑκατὸν σαράντα ἑπτὰ χρόνια. Πῶς, λοιπόν, ἐνῶ εἶναι ἑκατὸν τριάντα χρονῶν καὶ ζῆ καὶ χαίρεται ἀκόμη, παραπονιέται πὼς εἶναι λίγα τὰ χρόνια, του; «Λίγες καὶ δύσκολες ἦσαν οἱ ἡμέρες μου»!

Ἡ μήπως εἶπε τὸ πρῶτο γιὰ τὸ δεύτερο; Ἦσαν τοὔτέστι λίγες, ἐπειδὴ ἦσαν δύσκολες; Ἴσως. Σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοιαν αὐτὴ τὰ χρόνια τοῦ Ἰακώβ ἦσαν λίγα· ὄχι συγκριτικὰ πρὸς τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τῶν προγόνων του, ποῦ δὲν ἦτανε διόλου ἀπίθανο νὰ τὰ φθάσῃ κι' αὐτός. Ἀλλὰ λίγα, γιὰτὶ ἦσαν δύσκολα, δηλαδὴ ἐπίπονα πολὺ καὶ κουραστικά.

Αὐτός, ὅλη του τὴν ζωὴ σχεδὸν τὴν ἐπέρασε περιπλανώμενος ἀπὸ τόπο σὲ τόπο· πρῶτα στὴ χώρα τῆς Χαναάν· κι' ἀπ' ἐκεῖ στὴ Μεσοποταμίᾳ· καὶ ὕστερα ξανά στὴ Χαναάν· κι' ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Αἴγυπτο, ὅπου τελευταίως μετοίκησε. Ἀποξενωμένος ἀπὸ τὴν πατρικὴ γῆ ποῦ ἐγεννήθηκε, ταλαιπωρούμενος παντοῦ· καὶ μεταπίπτοντας ἀπὸ κόπους σ' ἄλλους κόπους· ἀπὸ κατατρεγμούς σὲ κατατρεγμούς· ἀπὸ κινδύνους σ' ἄλλους κινδύνους, καὶ ἀπὸ δυστυχία σὲ δυστυχία. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰακώβ, μ' ἓνα λόγο, καταστάθηκε μίᾳ ἀσταμάτητη καὶ μίᾳ ἀδιάκοπη σειρὰ ἀπὸ ἐπανωτὲς ταλαιπωρίες καὶ θλίψεις. Καὶ τέτοιες ἡμέρες εἶναι σὰν νὰ μὴν ὑπῆρξαν· καὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὲς καλύτερα θάτανε νὰ μὴν εἶχανε ὑπάρξει. Ἔρχονται καὶ τὸ καλύτερο θάτανε νὰ μὴν ἤρχονταν. Ἦλθανε, καὶ μακάρι χίλιες φορές νὰ μὴν εἶχανε ἔλθει

Αὐτὸς ποῦ ἔτσι περνᾷ τὴ ζωὴ του, ἢ εἶναι ἀναίσθητος καὶ δὲν τὴν αἰσθάνεται· ἢ τὴν αἰσθάνεται πολὺ βαρεῖα καὶ ὀδυνηρή· καὶ γι' αὐτὸ τὴν νοιώθει κουραστικὴ καὶ ἀδημονεῖ. Εἶναι ἡμέρα, καὶ λέγει πότε νάρθη ἢ νύ-

κατα. Ἐρχεται ἡ νύκτα, καὶ λείπει τότε νὰ ζημερώσῃ· αὐτὸς εἶναι ὁ βίος ὁ ἀβίωτος, ὅπως τὸν λένε. Γιατὶ στίς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ ἄνθρωπος εἶναι πραγματικὰ σὰν νὰ μὴ ζῆ. Καὶ προτιμώτερο στάλῃθαι θάτανε νὰ μὴ ζοῦσε, γιὰ νὰ μὴ δοκιμάζῃ τὰ ὅσα κακὰ δοκιμάζει καὶ γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὰ ὅσα ὑποφέρει.

Τέτοιες λοιπὸν εἶναι οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς, πού εὐκολοῦ ὁ ἄνθρωπος τίς σβύνει ἀπὸ τὸν κατάλογο τῶν ἡμερῶν του. Μνημονεύουνε μάλιστα καὶ κάποιοι, πού πεθαίνοντας ἀφῆκε τὴν παραγγελίαν νὰ σκαλίσουνε ἐπάνω στὴ πλάκα τοῦ τάφου του· «Ἐδῶ εἶναι θαμμένος ὁ τάδε, πού ἀπόθανε μὲν ἑβδομήντα χρονῶν, ἔζησε ὅμως μονάχα ἑπτὰ χρόνια». Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ συμπεραίνω ἐγώ, ὅτι ὁ γέρο - Ἰακώβ εἶπε στὸ βασιλῆα τῆς Αἰγύπτου, ὅταν παρουσιάσθηκε μπροστά του, ὅτι οἱ μέρες του ἦσαν λίγες καὶ ταλαιπωρημένες. «Λίγες καὶ δύσκολες ὑπῆρξαν οἱ ἡμέρες μου σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ (Γεν. μζ'. 9). Ἡμέρες βέβαια μικρὲς, γιατί ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πικρὲς καὶ δύσκολες. Τέτοια δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐξήγησις πού δίνει ὁ Προκόπιος στὸ χωρίον αὐτό· «Μικρὲς καὶ δύσκολες, παραβαλλόμενες μ' ἐκεῖνες τῶν πατέρων του· γιατί τέτοιες θλίψεις σὰν τίς δικές του, κανένας ἀπὸ τοὺς προσητερινούς ἄλλους Πατριάρχες δὲν τίς ἐδοκίμασε».

Μετάφρ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΙ — ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΙ

ἦτοι :

Νεκρώσιμοι Ἀκολουθιαὶ καὶ Συγχωρητικαὶ Εὐχαὶ ἐπὶ κεκοιμημένων λαϊκῶν, Ἱερῶν καὶ Νηπίων (καὶ τῷ Πάσχα). Νεκρώσιμον Τρισάγιον ἢ «Παραστάσιμον». Ἐπὶ μνημοσύνη.

Ἐγκόλπιον βοήθημα διὰ Κληρικοὺς καὶ Ἱεροφάλας, μετ' ἐρυθρῶν καὶ μαύρων γραμμῶν. Σελίδες 64.

ΕΚΔΟΣΙΣ : Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνῶ κλείει ὁ κύκλος τῶν ἑορτῶν της

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, ΕΟΡΤΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΟΙ ΘΥΡΛΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΤΗΣ

Μία περιοδεία στὰ νησάκια τῶν Κυκλάδων

Μὲ τὰ γενέθλια τῆς Θεοτόκου ποὺ ἐώρτασε ὁ ὀρθόδοξος χριστιανικός κόσμος τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου ἔκλεισε ὁ κύκλος τῶν ἑορτῶν τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν Ἀειπάρθενον Θεοτόκον. Αἱ ἑορταὶ αὐταὶ ὑπῆρξαν καὶ ἑορταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πελάγους μὲ τὰ νησιά ποὺ τὸ καθένα εἶχε τὴν Παναγία του καὶ τὴν ἐώρτασε κατὰ τὸν ἰδικό του πανηγυρικὸν τρόπον. Τὴν πρωτοπορεία στὸν ἑορτασμὸ αὐτὸν εἶχαν τὰ νησιά τῶν Κυκλάδων, στὰ ὁποῖα ἡ Θεοτόκος ἔχει ἀπλώσει πλούσια τὴν εὐλογία της. Χιλιάδες κόσμος συνέρρευσε στὸ προσκύνημα τῶν ἐκκλησιῶν ποὺ ἐώρταζαν. Ἡ Τήνος μὲ τὴν Μεγαλόχαρη Εὐαγγελίστριά της, ἡ Πάρος μὲ τὴν Ἑκατονταφυλιανὴ συνεκέντρωσαν αὐτὲς τὰ μεγαλύτερα πλῆθη τῶν πιστῶν ποὺ ἐξεδήλωσαν τὴν εὐλάβειά των πρὸς τὴν Θεομήτορα. Ἀλλὰ εἰς τὰ μικρότερα νησιά τῶν Κυκλάδων ἐγνώρισαν καὶ αὐτὰ τὴν εὐλογία τῆς Πανάχραντης καὶ δὲν ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἑορτῶν τῆς τελευταίας αὐτῆς θρησκευτικῆς περιόδου. Ἡ Παναγία μὲ τὶς ἐκκλησίες της καὶ στὸ μικρὸ νησὶ τοῦ Κυκλαδικοῦ συμπλέγματος ἀνάμεσα στὴν Νάξο καὶ τὴν Σαντορίνη. Ἡ Νιός. Ἐνα γραφικὸ νησὶ μὲ ἱστορία ἀρχαία ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ μὲ ἑλληνοχριστιανική. Εἴκοσι δύο ἐκκλησίες μεγάλες καὶ μικρὲς στὸ μικρὸ αὐτὸ νησὶ μὲ τὴν ἱστορία της ἡ κάθε μία. Ἡ Εὐαγγελίστρια, ἡ Παλαιοκαστρίτσα, ἡ Κουντουιανή, ἡ Χρυσοπηγή, ἡ Θεοσκεπαστή, ἡ Γκρεμιώτισσα, ἡ Ἀμουργιανή, ἐκκλησίες ὅλες ἀφιερωμένες εἰς τὸ προσκύνημα καὶ τὴ λατρεία τῆς Κόρης τῆς Ναζαρέτ. Καὶ ἀξίζει ὡς φόρον εὐλαβείας πρὸς τὶς ἐκκλησίες αὐτὲς ποὺ συνθέτουν τὴν μιὰν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, νὰ ἀναφέρουμε τὴν ἱστορία δυὸ τριῶν ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν ποὺ τιμῶνται εἰς μνήμην τῆς Θεοτόκου. Ἡ Εὐαγγελίστρια. Ἡ μητρόπολις τοῦ νησιοῦ, ποὺ ἄλλοτε μέχρι τοῦ 1641 καθὼς καὶ οἱ ἄλλαι ἐκκλησίες τοῦ νησιοῦ ὑπήγοντο εἰς τὴν ἀκμάσασαν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Σίφνου. Ἐνα μικρὸ ἐκκλησάκι, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ἡ σημερινὴ ἐκκλησία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Δύο ἱστιοφόρα ποὺ ἐταξίδευαν στὸ παραγμένο Κρητικὸ πέλαγος ἐκινδύνεψαν νὰ πνιγούν ἀπὸ μιὰ φοβερὴ τρικυμία. Ξαφνικὰ ὁ πλοίαρχος τοῦ προπορευομένου ἱστιοφόρου ποὺ ἐκλυδωνίζετο ἐπάνω στὰ μανιασμένα κύματα ἀντελήφθη

ζωηρό φῶς στήν πλώρη τοῦ карабиού. Ἡ χαρὰ καί ἡ ἐλπίδα ἐπλημύρισαν τὰ στήθη τοῦ πλοίαρχου καί τοῦ ἀπελπισμένου πληρώματος. Ἐπίστεψαν ὅλοι ὅτι δέν ἀπεῖχε ἀπό τὸ σκάφος τους κάποια στερηά. Καί πράγματι καθοδηγημένο ἀπό τὸ φῶς τῆς πλώρης τὸ σκάφος ἔφθασε πρὸς κάποια στερηά. Τὴν ἐχαιρέτησαν μὲ ἐνθουσιασμό καί μὲ εὐχαριστίες πρὸς τὸν Θεὸ καί τὸ πρῶτῳ ἀγκυροβόλησαν μπροστὰ σ' ἓνα λιμανάκι τοῦ νησιοῦ τῆς Ἰου, στὸν ὄρμο τοῦ Βάλμα. Ὁ πλοίαρχος καί οἱ ἄλλοι τοῦ πληρώματος ἐπήδησαν σὲ μιὰ βάρκα καί κατόπιν ἐρεύνης στὰ γύρω βράχια ἀνεκάλυψαν μιὰ εἰκόνα ἐπαργυρομένη τῆς Παναγίας «Ρόδον τὸ ἀμάραντον» μὲ ἀπεικόνισι γύρω τοὺς χαιρετισμούς τῆς Θεοτόκου ἐπίχρυσους καί μὲ πολύτιμα διαμάντια. Τὴν μετέφεραν στὸ πλοῖο. Ἀλλὰ τὴν ἴδια νύχτα ὁ ἐπίσκοπος καί διοικητῆς τῆς Ἰου εἶδαν τὸ ἴδιο ὄνειρο. Εἶδαν μιὰ μαυροφορεμένη γυναῖκα πού τοὺς διέτασσε νὰ ἐγερθοῦν καί νὰ παραλάβουν ὑπὸ συνοδείαν ὀλοκλήρου τοῦ κλήρου τοῦ νησιοῦ τὴν ἀγίαν εἰκόνα ἀπὸ τὸν ὄρμον τοῦ Βάλμα. Ὁ ἐπίσκοπος ἐσηκώθηκε ταραγμένος ἀπὸ τὸ ὄνειρο περιεβλήθη τὰ ράσα του καί κατηυθύνθη πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ διοικητοῦ. Πρὸς μεγάλη του ὀμως κατάπληξι ὅταν ἐπλησίασε πρὸς τὴν οἰκίαν ἀντελήφθη φῶς καί δέν ἐβράδυνε νὰ πληροφορηθῆ, ὅτι καί ὁ διοικητῆς εἶδε τὸ ἴδιο ὄνειρο. Ἐπίσκοπος καί διοικητῆς κατέβηκαν πρὸς τὴν παραλία πρὸς ἔρευναν καί ἐκεῖ ἓνα βοσκόπουλο τοὺς ἐπληροφόρησε ὅτι ἡ βάρκα ἐνὸς ἐκ τῶν ἰστιοφόρων πού βρισκότανε στὸ λιμάνι εἶχεν ἀνασύρη τὴν νύχτα ἀπὸ τὴν θάλασσα ἓνα πρᾶγμα πού ἔλαμπε. Ἀνέβηκαν στὸ καράβι καί παρὰ τὰς ἀρχικὰς ἀντιρρήσεις τοῦ πλοίαρχου παρέλαβον τὴν εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν μὲ μεγάλην πομπὴν κληρικῶν καί λαϊκῶν μετέφεραν εἰς τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου ἐκτίσθη ὁ σημερινὸς καθεδρικός ναὸς τοῦ νησιοῦ ὁ Εὐαγγελισμὸς μὲ τὴν ἀνευρεθεῖσα εἰκόνα ὡς τιμαλφὲς προσκύνημα. Τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴ τῆς Εὐαγγελιστρίας εὐλαβεῖται σήμερα ὀλόκληρο τὸ νησί καί τὴν ἐπισκέπτονται οἱ ξένοι πού φθάνουν σὲ μεγάλο ἀριθμὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ νησί μὲ τὰ τόσα λείψανα τοῦ ἑλληνο-χριστιανικοῦ πνεύματος καί πολιτισμοῦ.

*

Ἡ Παναγία ἡ Ἀμοργιανὴ προκαλεῖ καί αὐτὴ εἰς ἓνα λόφο τοῦ νησιοῦ τὴν προσοχὴ καί τὸ ἐνδιαφέρον. Παλαιὸ μετόχι χτισμένο τὸ 1766 καί ἀνακαινισμένο τὸ 1776 διετῆρει κατάλογον ὄλων τῶν δωρεῶν τῶν προσφερομένων εἰς τὴν Μονὴν Χοζεβιωτίσσης, ἡ ἔδρα τῆς ὁποίας παραμένει πάντοτε εἰς Ἀμοργόν. Ἐκκλησία ἀπλῶς σήμερα τὸ παλαιὸ αὐτὸ Μετόχι προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸ τῶν ἐπισκεπτῶν της καί ἡ ἀτμόσφαιρα δημιουργεῖ μιὰν αὐστηρὰν καί συγκινη-

τικήν ἐπιβλητικότητα εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Ξυλόγλυπτον τὸ τέμπλο τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ ἀξιοθαύμαστοι εἰς τέχνην αἱ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου «ἡ παύουσα λύπην Χοζεβιώτισσα», τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ χρονολογούμενη ἀπὸ τὸ 1767 καὶ τοῦ Χριστοῦ φιλοτεχνηθεῖσα τὸ 1796. Ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἀναδίδει Βυζάντιο καὶ οἱ ἐπισκέπτες τῆς δοκιμάζουν μιὰ βαθεῖα συγκίνησι. Ἀπὸ ἐτῶν ἔπαυσε ν' ἀποτελῆ ἐνοριακὸν ναόν. Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας τῆς Ἀμοργιανῆς ὑπήχθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τῆς Γκρεμιώτισσας. Μὲ ἱστορίαν συγκινητικὴν καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἐορτάζει πανηγυρικῶς τὴν ἡμέραν τῆς Κοιμήσεως. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴν Κρήτην μαζί μὲ πλῆθος κατατρεγμένων, ναυαγῶν τῆς μεγαλονήσου, ἔφεραν ναυαγισμένην σὲ μιὰ ἐρημικὴ ἀκτὴ τῆς Νιὸς καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Τὴν παρουσία τῆς τὴν ἐνυπνιάσθηκε ἄποιοι χωριάτης. Ἀλλὰ μὲ τὸ ὄραμα τῆς Παναγίας ὁ χωριάτης ἔλαβε καὶ διαταγὴ γιὰ τὴν μεταφορὰ τῆς εἰς ἓνα κρημνῶδες ὕψωμα, ἀπὸ τὸ ὅποιον νὰ ἀγναντεύη τὸ μάτι τὶς ἀπέναντι κορυφὰς τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης. Ὁ χωριάτης εἰδοποίησε τὶς ἀρχάς. Ἡ ἐπιθυμία ὅμως τῆς Παναγίας δὲν ἐξεπληροῦτο Δι' αὐτὸ καὶ ἐγένετο ἄφαντη ἡ εἰκόνα ἀπὸ κάθε μέρος, εἰς τὸ ὅποιον μετεφέρετο μὲ λιτανεῖα καὶ τιμὲς πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς. Μιὰ νύχτα ἐθεάθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ εἰκόνα νὰ ὀδεύη πρὸς τὸν κρημνῶδες ὕψωμα ὅπου καὶ τελικῶς ἐγκατεστάθη καὶ ὅπου ἰδρύθηκε ἡ σημερινὴ ἐκκλησία τῆς Γκρεμιώτισσας, ἀπὸ τὸν μεγάλο ἐξώστη τῆς ὁποίας τὸ μάτι ἀγκαλιάζει τὶς Κρητικὰς ὀροσειρὰς.

*

Καὶ ἄλλα νησάκια τοῦ Κυκλαδικοῦ συμπλέγματος ἔχουν τὴν θαυματουργὸν Παναγίαν τοὺς ποὺ σκέπει καὶ προστατεύει τοὺς κατοίκους των. Ἐφέτος ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν ἐβδομήντα καὶ πλέον πιστοὶ γιὰ νὰ μεταβοῦν εἰς προσκύνημα στὴν γενέτειρά τους Φολέανδρον. Ἡ Παναγία καὶ εἰς τὸ ἀκραῖο αὐτὸ νησάκι τῶν Κυκλάδων ἔχει τὴν ἐκκλησίαν, ποὺ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς καὶ ἡ εὐλογία τῆς προστατεῖ τοὺς ἀγαθοὺς αὐτοὺς νησιώτες. Ἡ ἐποχὴ αὐτῆ, ποὺ ὁ κύκλος τῆς ἐκλείσει μὲ τὴν ἐορτὴ τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου ὑπῆρξε καὶ ἐφέτος ὅπως πάντοτε ἡ ἐορτὴ τῆς ἑλληνικῆς θάλασσης καὶ τῶν ἑλληνικῶν νησιῶν. Καὶ θὰ ἦταν παράλειψις νὰ μὴ ἀναφερθῆ μεταξὺ τῶν νησιῶν αὐτῶν καὶ ἡ πατρίδα τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ καὶ διηγηματογράφου τοῦ Ἀλ. Παπαδιαμάντη. Ἡ Παναγία ἡ Κουνίστρα ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ συγκινῆ καὶ νὰ μεταδίδη τὸν παλμό, ποὺ ἐδοκίμαζε πάντοτε ὁ Σκιαθίτης ποιητῆς καὶ ζωγράφος τῶν ψυχῶν τῶν ἀπλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνθρώπων.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Ἐνας Σχολαστικός Ἀλεξανδρινός, πού τόν ἐλέγανε Εὐλόγιο, ἐνοιωσε τήν καρδιά του νά πλημμυρίζη ἀπό τόν θεῖον Ἔρωτα. Ἀπαρνήθηκε λοιπόν τὰ ἐγκόσμια κι' ἐμοίρασε τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς φτωχοὺς· κι' ἐκράτησε ἕνα μικρὸ μονάχα μέρος ἀπ' αὐτά, γιὰ νὰ κυβερνιέται καὶ γιὰ τὴν οἰκονομῆσά του, ἐπειδὴ ἦταν ἀνήμερος νὰ ἐργάζεται· ἐκύτταζε δὲ κι' ἐλόγιαζε στοχαστικά, ποιὸ δρόμο ν' ἀκολουθήσῃ. Ἐπειδὴ οὔτε σὲ κοινόβιο τᾶρεσε νὰ μπῆ· μὰ οὔτε καὶ ἤθελε ν' ἀσκητέψῃ ὀλομόναχος.

Ἐνῶ λοιπόν τὸν ἐταλαιπωροῦσεν ἡ σκέψη αὐτή, συναπάντησε μιὰν ἡμέρα στὴν ἀγορὰ κάποιο σακάτη, πού ἦτανε ξαπλωμένος κατάχαμα, καὶ δὲν εἶχε οὔτε χέρια οὔτε πόδια, παρὰ μονάχα τὴ γλῶσσά του, πού μ' αὐτὴν ἐκλιπαροῦσε ἀπὸ τοὺς διαβάτες βοήθεια, καὶ τοὺς ζητοῦσε νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθοῦνε.

Ὅταν τὸν εἶδε λοιπόν ὁ Εὐλόγιος σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση καταλύγηκε στὴν καρδιά του κι' ἐστοχάσθηκε μὲ τὸ νοῦ του νὰ τὸν βοηθήσῃ· καὶ προσευχήθηκε στὸ Θεὸ νὰ τοῦ δώσῃ αὐτὴ τὴ δύναμη· — «Κύριέ μου, εἶπε, θὰ τὸν πάρω ἐπάνω μου τὸν σακάτην αὐτὸν καὶ θὰ τὸν συντηρῶ καὶ θὰ τὸν περιποιούμαι, ὡσότου νὰ πεθάνῃ. Κι' ἔτσι, μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, κι' αὐτὸς θὰ σωθῇ, κι' ἐγὼ θαῦρω ἀνάπαψη καὶ σωτηρία γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Δός μου λοιπόν, Θεέ μου, τὴν μπόρεση καὶ τὴν ὑπομονή, νὰ τὸν πάρω ἐπάνω μου καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῶ».

Ἐπλησίασε κατόπιν τὸν σακάτη καὶ τοῦ εἶπε — Θέλεις, καλέ μου ἀνθρώπε, νὰ σὲ πάρω στὸ σπίτι μου καὶ νὰ σὲ περιποιούμαι; Κι' αὐτὸς τ' ἀπάντησε — Μακάρι νὰ σ' φώτιζε ὁ Θεός. Μὰ τέτοια καλομοιριά πού νὰ τὴν ἔχω ἐγὼ ὁ κακομοιριασμένος; Κι' ὁ Εὐλόγιος τοῦ εἶπε — Ἀφοῦ τὸ θέλεις καὶ τὸ δέχεσαι, περίμενε λιγάκι· κι' ἐγὼ θὰ πάω νὰ βρῶ ἕνα γαϊδουράκι γιὰ νὰ σὲ πάρω ἀπὸ ἐδῶ.

Ἐκεῖνος ἔμεινε σύμφωνος, μὲ πολλὴ του ἀναγάλλιαση. Καὶ σὲ λίγο, ἔφερε ἕνα γαϊδουράκι· καὶ τὸν ἐσήκωσε καὶ τὸν πῆρε στὸ σπίτι του. Κι' ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὸν ἐφρόντιζε γιὰ τὸ κάθειτό του· καὶ τὸν ἐτάιζε, καὶ τὸν ἔλουζε, καὶ τὸν ἔτριβε μὲ διάφορες ἄλοιφές, καὶ τὸν ἐσήκωνε μὲ τὰ χέρια του, καὶ τὸν ἐξυπηρετοῦσε πρόθυμα

σὲ κάθε του χρεία· κι' αὐτὸ ἐβάσταξε δεκαπέντε ὁλόκληρα χρόνια.

Ἔστερα ὁμως ἀπὸ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Σατανᾶς ἐκυρίαυε τὸν σακάτη καὶ τὸν ἔκανε φουρτουνιασμένη καὶ ἄγρια θάλασσα ἐναντίον τοῦ Εὐλόγιου· καὶ τὸν ἐρέθιζε νὰ τὸν στενοχωρεῦη καὶ νὰ τὸν βρίζη. Ἄρχισε λοιπὸν νὰ τοῦ λῆη — Χαραμοφαγαῖ, εἶσαι κλέφτης· καὶ κάνεις τὸν ἄρχοντα μὲ τὰ χρήματα ποὺ ἔκλεψες. Γιατὶ σίγουρα κάπου θὰ ἦσουν αὐτοὶ κι' ἐλήστεψες τ' ἔφεντικό σου. Καὶ τώρα ἐπῆρες πρόφαση ἐμένα, γιὰ νὰ ξεγελάσης ὄλους καὶ νὰ ξεφύγης. Ἐπειδὴ εἶσαι τάχα φιλόφρωνος. Καὶ μὲ πῆρες κοντὰ σου καὶ μὲ φιλοξενεῖς. Καὶ γίνομαι ἔτσι ἀφορμὴ, γιὰ νὰ σωθῆς ἐσύ.

Ὁ δυστυχισμένος ὁ Εὐλόγιος, τοῦλεγε παρακαλετὰ — Μὴν τὰ λὲς αὐτὰ, καλὲ μου ἄνθρωπε. Ἄλλὰ πῆς μου, σὲ τί σ' ἔστενοχώρησα καὶ σὲ τί σ' ἐλύπησα; Κι' ἐγὼ ἀμέσως θὰ τὸ διορθώσω τὸ λάθος μου.

Κι' αὐτὸς τοῦ ἀπαντοῦσε — Τίς συχαίνομαι τίς κολακεῖες σου αὐτές. Δὲν θέλω τίποτα ἀπὸ σένα· παρὰ μονάχα νὰ μὲ πάρης ἀπὸ ἐδῶ καὶ νὰ πᾶς νὰ μὲ ρίξης στὴν ἀγορὰ, ὅπως ἤμουνα προτιήτερα. Γιατὶ τῶχα χίλιες φορὲς προτιμώτερον αὐτό, παρὰ τὴν περιποίηση τὴν δική σου.

Κι' ὁ Εὐλόγιος τοῦλεγε — Σὲ παρακαλῶ, ἤσυχασε. Κι' ἂν ἔχης κάτι ποὺ σὲ στενοχωρεῖ, πῆς μου το· καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ φύγη ἢ στενοχώρια σου καὶ ἡ λύπη σου. Αὐτὸς ὁμως ἐθύμωσε κι' ἀγρίευσε ἀκόμη περισσότερο, καὶ τοῦλεγε·

— Δὲν μ' ἀρέσει καὶ δὲν θέλω πλέον νὰ μένω κοντὰ σου. Βαρέθηκα νὰ βλέπω ὅλο ἐσένα· κι' ἐπεθύμησα καὶ θέλω νὰ βλέπω τριγύρω μου κόσμο.

Καὶ τοῦλεγε ὁ Εὐλόγιος — Ἐγὼ θὰ τρέξω ἀμέσως, καὶ θὰ σοῦ φέρω, γιὰ συντροφιά σου, πολλοὺς ἀδελφούς. Κι' αὐτὸς ἀγανακτοῦσε κι' ἐφώναζε — Ἄλλοίμονό μου τοῦ δυστυχισμένου... Ἐγὼ σιχαίνομαι νὰ βλέπω τὴν ὄψη σου. Κι' ἐσύ μοῦ τσαμπουνᾶς, νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρης κι' ἄλλους χαραμοφαγάδες σὰν κι' ἐσένα... Ὅχι σοῦ λέω, δὲν θέλω... Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐσπάραζε κι' ἐφώναζε. Δὲν θέλω σοῦ, λέω! Τ' ἀκοῦς; Δὲν θέλω... Στὴν ἀγορὰ θέλω νὰ μὲ πᾶς... Γιατὶ μὲ κρατεῖς στανικά μου;... Πήγαινε με καὶ ρίξε με ἐκεῖ ποὺ μὲ βρῆκες... Καὶ ἦτανε τέτοια ἡ ταραχὴ του, ποὺ σίγουρα, ἂν εἶχε τὰ χέρια του, μ' εὐχαρίστηση θὰ περνοῦσε στὸ λαιμὸ του κρεμάλα, ἢ ἂν εἶχε σπαθί, θὰ ἐσφαζότανε. Τόσο πολὺ τὸν εἶχε ἀγριέψει ὁ Σατανᾶς...

Ὁ Εὐλόγιος λοιπὸν, μὴ ξέροντας τί νὰ κάνη, ἀποφάσισε μὲ τῆ

συμβουλή τῶν ἀσκητῶν ποῦ κατοικοῦσαν περίγυρα, νὰ πάρῃ τὸν σακάτη μαζί του, καὶ νὰ πάῃ νὰ συναντήσῃ τὸν μεγάλον Ἀντώνιο, νὰ τοῦ ξαγορευθῇ τὸ πρᾶγμα, καὶ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴ συμβουλή ποῦ θὰ τοῦ δώσῃ. Ἐκολάκεμε λοιπὸν τὸν σακάτη, κι' ἐδέχθηκε νὰ ταξιδέψῃ. Καὶ μπάζοντάς τον σ' ἓνα πλοῖο, τὸν ἐπήγε στὸ Μοναστήρι τῶν μαθητῶν τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου· ποῦ ὅπως ἐλέγανε, ὁ Ἅγιος, κάθε δέκα ἢ καὶ εἴκοσι ἡμέρες, κατέβαινε ἀπὸ τὸ βουνό του κι' ἐπήγαινε ἐκεῖ γιὰ νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς κοινοβίτες του.

Συνέβηκε λοιπὸν, ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Εὐλόγιος, τὴν ἐπομένην ἡμέρα ν᾿άρθῃ, ὅταν πλεόν εἶχε βραδεῖάσει καλὰ, ὁ Μεγάλος Ἀντώνιος, ντυμένος μ' ἓνα δερμάτινο φόρεμα, ὅπως μοῦ τὸ διηγήθηκεν ὁ Κρόνιος, ποῦ εὐρέθηκε ν᾿αἶναι ἐκεῖ. Κι' ἀφοῦ ἐχαιρέτησε ὅλους τοὺς παρόντες κι' ἐκάθησε, ἐζήτησεν ὀνομαστικά καὶ πρῶτον ἀπ' ὅλους τὸν Εὐλόγιο, ἂν καὶ δὲν τὸν ἤξερε, οὔτε καὶ τὸν εἶχεν ἰδῆ ποτέ του· οὔτε καὶ εἶχεν ἀκούσει τίποτα γι' αὐτόν.

Ὁ δὲ Εὐλόγιος, ἂν καὶ τὸν ἐφώνασε τρεῖς φορές μὲ τ' ὄνομά του, δὲν ἀποκρίθηκε· γιὰτὶ ἐνόμιζε πῶς φωνάζει κάποιον ἄλλον Εὐλόγιο, ποῦ ἦτανε γινώρισμός του. Κι' αὐτὸς τοῦ ξαναεἶπε: — Ἐσένα φωνάζω, ποῦ ἦλθες ἐδῶ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια.

Καὶ τότε τοῦ ἀποκρίθηκεν ὁ Εὐλόγιος — Στις προσταγές Σου, Γέροντά μου. Διάταξέ με, καὶ σὲ ἀκούω.

Καὶ τοῦ εἶπεν ἐκεῖνος — Γιὰ ποῖο σκοπὸν ἦλθες ἐδῶ; Καὶ τ' ἀπάντησεν ὁ Εὐλόγιος — Ἐκεῖνος ποῦ σοῦ φανέρωσε τ' ὄνομά μου, θὰ σοῦ χῃ, ἅγιέ μου Γέροντα, ἀποκαλύψει καὶ τὸ λόγο ποῦ μ' ἔφερεν ἐδῶ.

Καὶ τοῦ ἀποκρίθηκεν ὁ Ἅγιος — Τὴν ξέρω τὴν αἰτία. Μὰ θέλω νὰ τὴν εἰπῆς μπροστά σ' ὅλους τοὺς ἀδελφούς, γιὰ νὰ τὴν μάθουνε κι' αὐτοί. Καὶ τότε μπροστά σ' ὅλους τοὺς ἀδελφούς καὶ μπροστά καὶ στὸν σακάτη, ποῦ ἦτανε κι' αὐτὸς ἐκεῖ, εἶπεν ὁ Εὐλόγιος.

— Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν ἐδῶ τὸν σακάτη τὸν βρῆκα νὰ κοίτεται μέσα στὴν ἀγορά, χωρὶς νὰ τὸν προσέχῃ κανένας. Κι' ἐγὼ τὸν εὐσπλαγχνίσθηκα. Καὶ προσευχήθηκα στὸ Θεὸ νὰ μοῦ χάριση τὴν ὑπομονή ν' ἀφοσιωθῶ σ' αὐτόν. Καὶ ὑποσχέθηκα στὸν Κύριό μου τὸν Χριστό, νὰ τὸν νοσηλέψω καὶ νὰ τὸν περιποιούμαι ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Κι' ἔτσι, κι' αὐτὸς νὰ ξεκουρασθῇ, κι' ἐγὼ νὰ σωθῶ χάρις σ' αὐτόν.

Τὸν πῆρα λοιπὸν στὸ σπίτι μου· κι' ἔχω τῶρα δεκαπέντε χρόνια, ποῦ τὸν ὑπηρετῶ καὶ τὸν γιατροπορεύω· ὅπως κι' ὅσον τὸ ἤμπορῶ.

Τώρα τελευταία όμως, και ύστερα από τόσον καιρό, δὲν ξέρω τί ἔχει πάθει, καὶ μὲ ταλαιπωρεῖ καὶ μὲ καταβασανίζει· καὶ μ' ἔφερε σὲ τέτοια θέση, μὲ τὰ κακά του φερσίματα, νὰ τὸν ἀποδιώξω. Καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἤλθα στὴν Ἀγιωσύνη σου, γιὰ νὰ μὲ συμβουλέψης τί πρέπει νὰ κάνω. Καὶ νὰ προσευχηθῆς καὶ γιὰ μένα, γιατί μὲ βασανίζει φοβερὰ.

Καὶ ὁ Μεγάλος Ἀντώνιος, τοῦ ἀπάντησε, μὲ βαρεῖα καὶ αὐστηρῆ φωνή— Ἐσκέφθηκες, Εὐλόγιε, νὰ τὸν διώξης; Ὁ Θεὸς ὅμως πού τὸν ἐπλάσε, δὲν τὸν διώχνει! Τὸν ἐβαρέθηκες καὶ τὸν ἀποδιώχνεις ἐσύ; Ὁ Θεὸς θαῦρη ἄλλον, πού θὰ τὸν περιμαζώψῃ...Κι' ὁ Εὐλόγιος ὅταν τᾶκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἐντράπηκε κι' ἐζάρωσε στὸ κάθισμά του.

Κατόπιν ὁ Ἄγιος ἐστράφηκε πρὸς τὸν σακάτη, κι' ἄρχισε νὰ τὸν μαστίζῃ μὲ τὰ λόγια του καὶ νὰ τοῦ λέη:— Ἀνάπηρε ἀνθρώπε καὶ σακάτη, κι' ἀνάξιε καὶ γιὰ τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ γιὰ τὸν οὐρανό, δὲν θὰ πάψῃς, τέλος πάντων, νὰ θεομαχῆς καὶ νὰ παροργίζῃς τὸν ἀδελφό σου; Δὲν τὸ ξέρεις, πῶς ὁ

ἴδιος ὁ Χριστὸς σὲ ὑπηρετεῖ; Πῶς τολμᾶς καὶ πῶς ἔχεις τὴν ἀποκοτιά νὰ λὲς τέτοια λόγια ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ; Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔγινεν αὐτὸς σκλάβος σου καὶ σὲ ὑπηρετεῖ μὲ τόση προθυμία καὶ ὑπομονή;

Ἀφοῦ λοιπὸν μὲ τέτοια ἐπιπληκτικὰ λόγια τὸν ἐνουθέτησε κι' αὐτὸν, τοὺς ἀφῆκε καὶ τοὺς δυό, κι' ἄρχισε νὰ συνδιαλέγεται μὲ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, καὶ νὰ λέη στὸν καθένα, ὅτι ἐταίριαζε στὴν περιστασή του καὶ στὴν ἀνάγκη του. Καὶ στὸ τέλος, ξαναγύρισε πάλι πρὸς τὸν Εὐλόγιο καὶ πρὸς τὸν σακάτη καὶ τοὺς εἶπε.

— Πηγαίνετε, τέκνα μου, στὴν εὐχή τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ εἰρήνη καὶ μὲ ἀγάπη. Καὶ ποτέ σας νὰ μὴ χωρισθῆτε. Ρίξτε στὸ γιालό κάθε λύπη καὶ κάθε στενοχώρια, πού ὁ Σατανᾶς σᾶς ἔβαλε μέσα σας. Καὶ ξαναγυρίσετε στὸ κελλί σας, πού ἐμείνατε κι' ἐπεράσατε σ' αὐτὸ τόσα καὶ τόσα χρόνια. Ἡ πείραξή σας αὐτή, εἶναι ἔργο τοῦ Σατανᾶ. Γιατί τὸ ξέρει αὐτὸς καλά, πῶς καὶ οἱ δυὸ σας πλησιάζετε πλέον στὸ τέλος τῆς ζωῆς σας, καὶ θὰ καταξιωθῆτε στεφάνια ἀπὸ τὸν Θεό· αὐτὸς γιὰ σένα· καὶ σὺ γι' αὐτόν. Νὰ μὴν ἔχετε λοιπὸν τίποτε ἄλλο στὸ νοῦ σας, παρὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό. Γιατί εἶναι φόβος, μήπως ἔλθῃ ὁ Ἄγγελος πού ὁ Θεὸς τὸν ἐπρόσταξε πλέον ν᾿ ἔλθῃ

Ὁ πνευματικὸς καταρτισμὸς τοῦ ποιμένου

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΚΑΙ Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Τὸ «Πάτερ ἡμῶν» εἶναι τὸ ὑπόδειγμα προσευχῆς, πού συνθέσεται καὶ προέβαλε ἐνώπιόν μας ὁ Κύριος. Γι' αὐτὸ κι' ἀποκαλεῖται «Κυριακὴ προσευχή». Στὴ θεία συντομία κι' ἀπλότητά της, ἡ προσευχή αὐτὴ περιέχει ὅλα τὰ κύρια σημεῖα τῶν σχέσεων τῆς ἀναγεννημένης ψυχῆς μετὰ τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, ἐνῶ, παράλληλα, ἐξαίρει καὶ καθιστᾷ ἐκτυπες μεγάλες ἀλήθειες τῆς πίστεως.

Ἡ προσευχὴ αὐτὴ εἶναι δοσμένη ἀπὸ τὸν Χριστὸ σὲ ὄσους τὸν ἀκολουθοῦν. Ὁλος ὁ ἀπέραντος θησαυρὸς τοῦ λειτουργικοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι, στὴν πραγματικότητα, παρὰ ἐπάλληλοι κύκλοι παραλλαγῶν κι' ἀποχρώσεων γύρω ἀπὸ τὴν Κυριακὴ προσευχή, μιὰ καρποφορία της, ἕνας ἀμητός, πού προέρχεται ἀπ' αὐτὸν τὸν μοναδικὸ σπόρο. Ἀληθινά, δὲν μπορούμε ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ νὰ μιλήσουμε ἀλλοιῶς στὸν Θεό, εἴτε δοξολογικὰ εἴτε δεητικὰ, παρὰ ξεκινῶντας ἀπ' αὐτὸ τὸ κομμάτι τοῦ Εὐαγγελίου, ἀπ' αὐτὴ τὴ βάση πού μᾶς παρέχει ἡ διαπασὼν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Κοινό, λοιπόν, δῶρο σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς εἶναι τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Κοινὸ πρότυπο, κοινὴ ἀφετηρία, κοινὴ κοίτη διοχετεύσεως τῶν εὐσεβῶν διανοημάτων κι' αἰσθημάτων πρὸς τὸν Θεό. Ἀλλὰ ὁ καθένας, ἀνάλογα πρὸς τὴν πνευματικὴ του κατάστασι καὶ τὴ θέσι του στὴν Ἐκκλησία, ἔχει καὶ διαφορετικὴ ἀπολαβὴ ἀπὸ τὴ χάρι, πού περικλείει ἡ Κυριακὴ προσευχή. Στὸν καθένα, ἀντανακλοῦν κάτι τι τὸ διαφορετικὸ κι' ἰδιαίτερο οἱ γραμμὲς της.

Στὰ χεῖλη καὶ στ' αὐτιά τοῦ ἱερέως, τὰ νοήματά της ἔχουν ἕνα

κοντά σας, καὶ δὲν σᾶς εὔρη μονιασμένους στὸ κελλί σας. Καὶ τότε θὰ χάσετε τὰ στεφάνια σας...

Ἔσπευσαν λοιπὸν καὶ οἱ δύο τους κι' ἐξαναγύρισαν στὸν τόπο τους, μετὰ τέλειαν ἀγάπη. Καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες ἀπόθανεν ὁ μακάριος Εὐλόγιος. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ἄλλες τριανταεφτά ἔφυγε πρὸς τὸν Κύριο καὶ ὁ σακάτης κατὰ τὸ σῶμά του, ἀλλὰ γεμάτος ἀπὸ ὑγεία στὴν ψυχὴ του.

Ὁ Κρόνιος λοιπὸν, πού ἐπεριδιάβαζε τὴ Θηβαΐδα, κατέβηκε ὕστερα ἀπὸ σαράντα ἡμέρες στὸ Μοναστήρι. Κι' ἐκείνη τὴν ἡμέραν, ἔτυχε νὰ κάνῃ ἡ Ἀδελφότητα μνημόσυνα. Τοῦ μὲν Εὐλόγιου γιὰ τὰ σαράντα του. Τοῦ δὲ ἀνάπτηρου, γιὰ τὰ τριήμερά του. Κι' ὁ Κρόνιος, ὅταν τῶμαθε αὐτό, ἐσάστισε καὶ διηγήθηκε, στοὺς ἀδελφούς αὐτὸ πού προεῖπεν ὁ μέγας Ἀντώνιος.

Ἀπόδοσι ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

ξυνο, ιδικό άντίκτυπο, μι ά δυνατή κι' εκτυπη άντιστοιχία στη ζωή του και στην άποστολή του.

«Πάτερ ή μών» ό έν τοϊς ούρανοϊς.» Ό Θεός είναι πατέρας μας. Οί άλλοι χριστιανοί άποκαλοΰν μ' αυτή την προσωνυμία τόν ποιμένα τους, γιατί στέκεται μέσος στόν Θεό και σ' αυτούς, γιατί μέ τή λειτουργική και τήν ποιμενική του ιδιότητα εκπροσωπεί εκείνον άνάμεσά τους και τούς άνάγει σ' αυτόν. Αυτό τό φοβερό δάνειο, πού είναι δοσμένο στόν ιερέα, αυτό τό πολιτιμότατο προσφώνημα τοϋ πατρός, τόν έπωμίζει άπερίγραπτη ευθύνη άπέναντι τών πιστών. Πατέρας πάνω άπ' όλα, πρέπει νά δείχνεται μέ τή συμπεριφορά του ό ιερεύς, πατέρας επίγειος, πού εκπροσωπεί τόν ούράνιο κι' όδηγει σ' αυτόν.

«Άγιασθήτω τό όνομά σου». Δοξάζει τό όνομα τοϋ Θεοϋ ό ιερεύς, σάν ήγούμενος τών λατρευτικών συνάξεων, σάν τελεστής τών μυστηρίων, σάν συντηρητής τής άμώμητης πίστεως και διδασκαλό της, σάν διαδότης τοϋ θείου φωτός, σάν έργάτης τοϋ μυστικού άμπελώνος, σάν παράδειγμα ευαγγελικής μιμήσεως, σάν προπομπός κι' ύποστηρικτής τών σωζομένων ψυχών, σάν πράκτωρ τής άνω βασιλείας, σάν στρατολόγος τής Χάριτος.

«Έλθέτω ή βασιλεία σου». Για νά επικρατήσει ή βασιλεία τοϋ Θεοϋ, χρειάζεται άγών, κόπος, προσπάθεια, θυσίες. Όλοι οί πιστοί καλοΰνται σ' αυτό. Άλλά κατ' έξοχήν ό ποιμήν. Δέν είναι ένας όπλίτης, αλλά ένας αξιωματικός. Δέν καλείται νά προσφέρη τόν έαυτό του, αλλά και πολλούς άλλους, πού περιμένουν άπό τό στόμα του και τή ζωή του προτροπή, ένθάρρυνσι, οδηγίες, ένίσχυσι. Άν τό ευάγγελιο τής σωτηρίας δέν κατακτᾶ τόν κόσμο, τό φταίξιμο είναι όλων τών πιστών, αλλά πάνω άπ' αυτούς είναι τοϋ κλήρου. Ένα στρατεύμα δέν μπορεί νά δρέψη τή νίκη, άν οί ήγέτες του δέν τό έτοιμάσουν κατάλληλα και δέν τό κινήσουν όπως πρέπει. Όταν ό ιερεύς έλέγει ή άκούη τό «έλθέτω ή βασιλεία σου», είναι σάν νά τοϋ λέγη ό Θεός και ν' άκούη άπό τόν Θεό ένα «ελθέ». Έλα σΰ στη θέσι σου, στό χρέος σου, στην πρώτη γραμμή. Όταν σΰ, ό ιερεύς, είσαι πραγματικά στη θέσι σου, τότε ή βασιλεία μου θα έλθη στη γή.

«Γεννηθήτω τό θέλημά σου, ως έν ούρανῳ και επί τής γής». Πώς εφαρμόζεται τό θέλημα τοϋ Θεοϋ στόν ούρανό άπό τις Άσώματες Δυνάμεις και γενικά στη θριαμβεύουσα Έκκλησία; Όχι, βέβαια, μέ τήν άντιμετώπιση θλίψεων και πειρασμών, όπως γίνεται στη στρατευομένη επί γής Έκκλησία, αλλά μέ μακαρία πνευματική ύπακοή σ' αυτό και μέ λειτουργική ένέργεια, μέ άκατάπαυστη δοξολογία τής Άγίας Τριάδος. Ό Ιερεύς μιμείται αυτή τήν εφαρμογή τοϋ θείου θελήματος, μη παραλείποντας νά παραζευγύη στην πρᾶξι

τὴν προσευχή, μὴ βγάζοντας τὸ ἔργο του ἀπὸ τὸ λειτουργικὸ κλίμα.

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον». Δὲν πρόκειται μονάχα γιὰ τὸ ὑλικὸ ψωμί, γιὰ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητα στὴ συντήρησι τοῦ σαρκίου, ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὶς πνευματικὲς δωρεές, ποῦ «κατεβαίνουν ἀνωθεν», γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴ συντήρησι καὶ τὴν ἀλήκῃ τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ἁγιασμό τοῦ σώματος. Ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ ὀρέγεται καθημερινὰ αὐτὸν τὸν πνευματικὸ ἄρτο, νὰ τὸν ἀποζητᾷ μὲ λαχτᾶρα.

«Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Ἐνας ἀνθρώπος μὲ ἀτέλειες κι' ἁμαρτίες εἶναι κι' ὁ ποιμὴν, ἕνας ὀφειλέτης στὸν Θεό, ἕνας ποῦ ἔχει ἀνάγκη ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως, ὅπως κι' ὅλοι οἱ χριστιανοί. Ὅσο κι' ἂν εἶναι προχωρημένος στὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς, δὲν παύει νὰ ὑπολείπεται σὲ τελειότητα. Πρέπει, λοιπόν, νὰ τὸν διακατέχη τὸ αἶσθημα μιᾶς ἀδιάκοπης συντριβῆς. Ὁ Θεὸς ζητεῖ ἀπ' αὐτὸν περισσότερα ἀπ' ὅσα καλεῖται νὰ κάνῃ ἕνας ἀπλὸς χριστιανός. Ἄρα, δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλο νὰ πλησιάζῃ οἱ εἰρεὺς σ' αὐτὲς τὶς ἀπαιτήσεις καὶ ἔχει ἔτσι, ἀκόμα κι' ἂν εἶναι μεγάλος ἀθλητῆς τῆς πίστεως, τὴ συναίσθησι ὅτι χρωστᾷ στὸν Κύριο πολλά.

«Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ ποιμὴν ἔχει ἐπωμισθῆ βαρεῖς εὐθύνες, μὴν ἔχοντας νὰ σώσῃ τὴ δική του ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλες, ὁ πόλεμος ποῦ κινεῖ ἐναντίον του ὁ Διάβολος εἶναι πολυμέτωπος καὶ σφοδρότατος, οἱ πειρασμοὶ πολλαπλάσιοι, τὰ δόκανα τοῦ πονηροῦ τὸν περιμένουν σὲ κάθε βῆμά του. Ἄν ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι διαρκῶς δεμένος στὸν Θεό, ἀφημένος στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, παραδομένος στὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἐμπιστευμένος στὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἢ πτώσις εἶναι πολὺ πιθανή, οἱ μεγάλες νίκες τοῦ Ἀντιδίκου δὲν ἀποκλείονται.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΤΑ ΧΑΡΟΥΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΑ

εἶναι τὸ περιοδικὸ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ διαβάζουν μὲ ἐνθουσιασμό, διότι μορφώνονται Ἐθνικά, Ἐκκλησιαστικά, Χριστιανικά. Ποικιλία θεμάτων, πλουσιωτάτη πολύχρωμη εἰκονογράφησις.

Ἐγγραφὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἀποστ. Διακονίας.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

3) Ἡ ἡλικία καὶ ὁ γάμος.

Διὰ τὴν ἡλικίαν τῶν Ἐπισκόπων δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς σχετικὸς Κανὼν. Ὁ 14ος Κανὼν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ Πρεσβυτέρου. Ὁ Πρεσβύτερος, κατ' αὐτόν, δὲν δύναται νὰ εἶναι μικρότερος τῶν 30 ἐτῶν, ἐπομένως πολὺ περισσότερον ὁ Ἐπίσκοπος.

Διὰ τὸν γάμον τῶν Ἐπισκόπων ἀσχολοῦνται οἱ κατωτέρω Κανόνες καὶ χρησιμοποιοῦν δύο χωρία τῆς Κ. Διαθήκης (Α' Κορ. 7,29. 9,31-33. Πρβλ. Τιτ. 1,5-7. Ματθ. 19,7. Ἐβρ. 13,4).

Τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ὁ 5ος.

Τῆς Σ' Οἰκ. Συν. ὁ 12ος, 30ός, 48ος (Πρβλ. 13).

Τῆς Καρθαγένης ὁ 3ος, 4ος, 25ος (33).

Ὁ Ἀποστολικὸς Κανὼν ἀπαγορεύει τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς συζύγου τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν ἄλλων Κληρικῶν μὲ τὴν πρόφασιν τῆς εὐσεβείας, καὶ ἐπιβάλλει ἀφορισμὸν καὶ, ἂν δὲν διορθωθῆ, καθάρισιν. Ἡ ΣΤ' ὁμοῦς Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐνδιαφερομένη διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν «ὑπερβαίνει», ὅπως γράφει, ῥητὰς ἀπαγορεύσεις τῶν Ἀποστόλων. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος «μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ ἔστω» (Τιτ. 1,5-7 κ. ἐξ.), καὶ ἄλλοῦ «δέδεσαι μετὰ γυναικός; Μὴ ζῆτει λύσιν» (Α' Κορ. 7,27). Καὶ Κύριος εἶπεν (Ματθ. 19,6) «ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Ἐπίσης ὑπερβαίνει καὶ τὸν ἀνωτέρω ἀναφερθέντα Ἀποστολικὸν Κανόνα.

Ἵπερβαίνει λοιπὸν ἡ ΣΤ' Οἰκουμ. Σύνοδος (τέλη 7ου αἰῶνος), καθὼς καὶ ἡ ἰδίᾳ τὸ ὁμολογεῖ, τὴν περὶ γάμου τῶν Ἐπισκόπων διδασκαλίαν τῶν «Ἀγίων Ἀποστόλων» (τέλη 2ου-ἀρχὰς 3ου αἰῶνος), διότι οἱ ἀπολίτιστοι λαοί, μᾶς λέγει, δὲν δύνανται νὰ ἐνοήσουν ἄνθρωπον φορέα θείου ἁγιασμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἔστω νόμιμον καὶ εὐλογημένην σχέσιν μετὰ γυναικός. Διὰ νὰ ἀποφευχθῆ λοιπὸν κάθε μικρολογία καὶ σκάνδαλον ἐπιβάλλει τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς συζύγου τοῦ Ἐπισκόπου ἀπὸ τῆς κατοικίας του. Δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ ἀπολίτιστον τῶν λαῶν οἰκονομεῖ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ πράγματα. Καὶ συγκεκριμένως: Ἡ ΣΤ' Οἰκουμ. Σύνοδος εἰς τὸν 12ον Κανόνα ἐπιβάλλει καθάρισιν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπομακρύνει τὴν σύζυγόν του. Εἰς τὸ 13ον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 542 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

Κανόνα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν (Κανόνες Καρθαγένης) καὶ συμφώνως πρὸς τὸν Ἀποστολικὸν Κανόνα ἀπαγορεύει τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν συζύγων τῶν Πρεσβυτέρων καὶ τῶν Διακόνων. Καὶ τέλος εἰς τὸν 30ὸν Κανόνα ἡ αὐτὴ Σύνοδος ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ «ιερέων» καὶ ὀρίζει νὰ μὴ συγκατοικῶσιν μετὰ τῶν συζύγων των. Ἐδῶ προφανῶς ὑπάρχει ἀντίφασις τις μεταξὺ 13ου καὶ 30οῦ τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου, ἐνῶ δηλαδὴ ἐπιτρέπει ὁ ἓνας εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους καὶ τοὺς Διακόνους τὴν συνοίκησιν μετὰ τῶν συζύγων των, ὁ ἄλλος τὸ ἀπαγορεύει, διὰ τὸ ἀπολίτιστον καὶ τὸ βάρβαρον τῶν κατοίκων. Πρβλ. κατωτέρω § Γάμος Πρεσβυτέρων καὶ Διαχειρίσις Ἐκκλ. περιουσίας (ὑπὸ Ἐπισκόπου).

Οἱ ἐρμηνευταὶ καὶ σχολιασταὶ τῶν Κανόνων διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀγαμίαν τῶν Ἀρχιερέων ἀναφαίρουν τρεῖς λόγους. 1) Οἱ Ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ εἶναι ἀνώτεροι εἰς τὰς ἀρετάς, νὰ ἔχωσι δηλαδὴ καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς παρθενίας. 2) Διὰ νὰ μὴ γίνεται σύγχυσις τῆς οἰκογενεακῆς των περιουσίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, δηλαδὴ οἱ κληρονόμοι (σύζυγος καὶ τέκνα) νὰ μὴ οἰκιοποιοῦνται τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν. Καὶ 3) οἱ Ἐπίσκοποι νὰ μὴ ἔχουν τὰς οἰκογενειακὰς φροντίδας, δηλαδὴ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων. Τὴν κριτικὴν αὐτῶν ἀποφεύγω, διότι θὰ εἶμαι ἐκτὸς θέματος σχολιάζων τοὺς σχολιαστὰς τῶν Κανόνων.

4) Συντήρησις

Διὰ τὴν συντήρησιν τῶν Ἐπισκόπων ἀσχολοῦνται οἱ ἐξῆς Κανόνες:

Τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ὁ 4ος, 29ος. (Πρβλ. 59ον)

Τῆς Δ' Οἰκ. Συν. ὁ 2ος

Τῆς Σ' Οἰκ. Συν. ὁ 22ος

Τῆς Ζ' Οἰκ. Συν. ὁ 5ος καὶ 19ος.

Ὁ 4ος Ἀποστολικὸς Κανὼν ὀρίζει ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ Πρεσβύτερος νὰ συγκεντρῶνουν τὰς ἀπαρχὰς τῶν ὀπωρῶν καὶ νὰ τὰς χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν συντήρησιν των καθὼς καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν Διακόνων καὶ λοιπῶν Κληρικῶν, ὁ δὲ 59ος Ἀποστολικὸς ὑποχρεώνει τὸν Ἐπίσκοπον νὰ φροντίζη διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἐνδεῶν Κληρικῶν (ὅπως καὶ διὰ τὴν τοῦ ἑαυτοῦ του).

Οἱ ἄλλοι ἐκ τῶν ἀναφερθέντων Κανόνων ἀπαγορεύουν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον νὰ λάβῃ χρήματα διὰ χειροτονίαν ἢ χειροθεσίαν, ἐπιβάλλει δὲ καθάρισιν εἰς τὸν διὰ χρημάτων χειροτονηθέντα καὶ τὸν χειροτονήσαντα. Ἀπαγορεύουν δηλαδὴ τὴν Σιμωνίαν.

5. Διαχειρίσεις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας

Ἡ διαχείρισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἀνήκει εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, περὶ αὐτῆς δὲ ὁμιλοῦν οἱ ἐξῆς Κανόνες.

Τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ὁ 4ος, 38ος, 40ος, 41ος, καὶ 83ος.

Τῆς Δ' Οἰκ. Συν. ὁ 3ος, 22ος καὶ 26ος.

Τῆς Σ' Οἰκ. Συν. ὁ 35ος καὶ 97ος.

Τῆς Ζ' Οἰκ. Συν. ὁ 11ος. καὶ ὁ 12ος.

Τῆς Ἀντιοχείας ὁ 24ος.

Τῆς ΑΒ' Συνόδου ὁ 10ος.

Τῆς Σαρδικῆς ὁ 12ος.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θ. Λατρείας, τὴν συντήρησιν τοῦ κλήρου καὶ τῶν πτωχῶν. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι ὁ διαχειριστὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς βοηθούς του τοὺς Κληρικούς, καὶ ἰδίως τὸν Οἰκονόμον. Ὁ Ἐπίσκοπος ὅμως δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὡς ἀτομικὴν του περιουσίαν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τελείως κεχωρισμένη ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν του, διὰ νὰ μὴ ἔχουν ἀξιώσεις οἱ κληρονόμοι συγγενεῖς του (Ἀποστόλων 40 καὶ ἄλλοι). Ἡ διαχείρισις πρέπει νὰ γίνεται μετὰ «φόβου θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας», ἀλλὰ καὶ «μετὰ πάσης ἐπιμελείας, καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως, καὶ πίστεως τῆς εἰς τὸν πάντων ἔφορον, καὶ κριτὴν Θεόν». Πρέπει νὰ ἐνισχύονται οἱ πτωχοί, καὶ ὅχι οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἐπισκόπου, ἐκτός ἐὰν εἶναι πράγματι πτωχοί, καὶ ὡς τοιοῦτοι καὶ μόνον ἐπιτρέπεται νὰ ἐνισχύωνται (Ἀποστ. 38 καὶ Ζ' Οἰκ. 12). Οὔτε οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ πλούσιοι νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τῆς Ἐκκλησίας, μετὸ νὰ ἀνταλλάξουν τὰ κτήματά των μετὰ τὰ κτήματα τῆς Ἐκκλησίας, ἢ νὰ ἀγοράζουν αὐτοὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα. Ἐὰν τὸ κτῆμα δὲν εἶναι εὐφορον, δηλαδὴ λόγῳ εἰδικῶν συνθηκῶν δὲν ἀποδίδει ἐπαρκῆς εἰσόδημα, δύναται νὰ τὸ πωλήσῃ εἰς τοὺς κληρικούς ἢ πτωχοὺς γεωργοὺς (Ζ' Οἰκ. 12). Ἄλλος περιορισμὸς εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας εἶναι ὁ ἐξῆς: Νὰ μὴ χρησιμοποιῶνται τὰ δι' ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν περὶ τὸν Ναὸν διαμερίσματα ἢ οἰκήματα (π.χ. Κατηχομενεῖον) ὡς κατοικία τῆς οἰκογενείας τοῦ ἱερέως ἢ ὡς κατοικία ἀπλῶν πιστῶν (Στ' Οἰκ. 97). Προφανῶς ἡ αἰτία τῆς ἀπαγορεύσεως εἶναι νὰ διατηρηθῇ ἡ ἱεροπρέπεια τοῦ περὶ τὸν Ναὸν χώρου. Ὁ αὐτὸς Κανὼν ἐπιβάλλει καθαιρέσιν εἰς τὸν Κληρικὸν καὶ ἀφορισμὸν εἰς τὸν Λαϊκόν, ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ περὶ τὸν Ναὸν διαμερίσματα. Σχετικὸς εἶναι καὶ ἄλλος Κανὼν, τῆς ΑΒ' Συνόδου.

Ὁ Κανὼν αὐτὸς ἐπιβάλλει ἀφορισμὸν εἰς ὅποιον χρησιμοποίησι τὰ ἄμφια καὶ τὰ ἱερά Σκευὴ τοῦ ἁγίου Βήματος εἰς τὴν ἰδιωτικὴν (μὴ ἐκκλησιαστικὴν) χρῆσιν. Ὡστε ἔχομεν τρεῖς περιορισμοὺς εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. 1) Ἀπαγορεύεται ἡ οἰκειοποίησις αὐτῆς ἢ ἡ διάθεσις αὐτῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς τῶν διαχειριστῶν. 2) Ἀπαγορεύεται ἡ δι' οἰονδήποτε λόγον διάθεσις τῆς κτηματικῆς περιουσίας εἰς ἄρχοντας ἢ πλουσίους. Καὶ 3) Ἀπαγορεύεται ἡ κοινὴ χρῆσις τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἀμφίων καὶ τῶν περὶ τὸν Ναὸν οἰκημάτων.

Διὰ τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἐκκλησίας ὁμιλεῖ ὁ 4ος Ἀποστολικὸς Κανὼν καὶ ἀναφέρει μόνον τὰς ἀπαρχὰς τῶν ὀπωρῶν. Λέγει δὲ ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ ἀποστέλλουν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τοῦ Πρεσβυτέρου τὰς ἀπαρχὰς τῶν ὀπωρῶν, διότι ἐὰν τὰ ἔφερον εἰς τὸν Ναὸν πιθανῶς νὰ ἐνόμιζον οἱ ἐξ εἰδωλολατρῶν ἰδίως χριστιανοὶ ὅτι θὰ προσεφέροντο ὡς θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδωλολατρῶν. Τὰς ἀπαρχὰς λοιπὸν αὐτὰς τῶν ὀπωρῶν οἱ Ἐπίσκοποι ἢ Πρεσβύτεροι τὰς διανέμουν εἰς ὅλους τοὺς Κληρικοὺς (καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀσφαλῶς). Ἄλλος Κανὼν διὰ τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ 12ος τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου. Ὁ Κανὼν αὐτὸς προϋποθέτει 1) κτηματικὴν καὶ μάλιστα γεωργικὴν περιουσίαν μιᾶς Ἐπισκοπῆς καὶ 2) εὐρισκομένην εἰς ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν (Ἐπισκοπήν). Ὁ Ἐπίσκοπος (ὡς διαχειριστὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας) ἐπιτρέπεται νὰ διαμείνη τρεῖς ἐβδομάδας εἰς τὴν ξένην ἐπαρχίαν διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὰς ἱεράς Ἀκολουθίας εἰς τὸν Ναὸν τῆς (πλησιεστέρας) κώμης, νὰ μὴ συχνάζει ὅμως εἰς τὴν πόλιν ὅπου ἐδρεύει ὁ Ἐπίσκοπος τῆς ξένης αὐτῆς περιοχῆς.

Καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω βοηθοὶ τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅλοι οἱ Πρεσβύτεροι, ἰδίως ὅμως ὁ Πρεσβύτερος Οἰκονόμος. Ὁ 41ος Ἀποστολικὸς Κανὼν (τέλη 2ου—ἀρχὰς 3ου αἰῶνος) ἀντὶ νὰ ἀναφέρῃ μόνον τὸν Οἰκονόμον ὡς βοηθὸν τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας ὀρίζει ὅλους τοὺς Πρεσβυτέρους καὶ τοὺς Διακόνους ὡς βοηθοὺς, ἐνῶ ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (μέσα 5ου αἰῶνος) ὁμιλεῖ διὰ τὸν θεσμόν τοῦ Οἰκονόμου (διότι ὁ θεσμὸς τοῦ Οἰκονόμου ἐδημιουργήθη μεταγενεστέρως, ὅταν δηλαδὴ ηὔξήθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία). Διατάσσει λοιπὸν (ὁ 26ος Κανὼν τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου) ὁ Οἰκονόμος νὰ ἐνεργῇ συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐπισκόπου. Προσθέτει δὲ ὅτι ὁ Οἰκονόμος μὲ τὴν ἰδιότητά του αὐτὴν εἶναι εἰς μάρτυς διὰ τὴν τιμίαν διαχείρισιν τῆς περιουσίας ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου. Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Σ 9/1961

Τοῦ Δευτεροβάθμιου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου
κατὰ τοῦ ἱερέως Ἀριστείδου Παπαθανασίου, τῶς Κληρικοῦ
τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Τὸ Δευτεροβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον, συγκεϊμενον ἐκ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Θεοκλήτου, Προέδρου, τῶν Μελῶν, Σεβ. Σεβ. Μητροπολιτῶν Κορινθίας κ. Προκοπίου,

(11ος Κανὼν) συμπληρῶνει τὰ περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Οἰκονόμου καὶ τὸν ἐπιβάλλει ὡς ἀπαραίτητον εἰς κάθε Ἐπισκοπὴν καὶ εἰς κάθε Μονήν. Ἐπιτρέπει μάλιστα εἰς τὸν Μητροπολίτην νὰ ὀρίσῃ αὐτὸς τὸν Οἰκονόμον τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκοπῆς, ἐὰν ὁ ἀρμόδιος Ἐπίσκοπος δὲν διορίσῃ μόνος του τὸν Οἰκονόμον. Ἐπίσης ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δύναται νὰ ὀρίσῃ τὸν Οἰκονόμον μιᾶς Μητροπόλεως ἐὰν ὁ ἀρμόδιος Μητροπολίτης δὲν ἔχει ὀρίσει. Καὶ ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς ὑποχρεοῦται νὰ ὀρίσῃ Οἰκονόμον, ἐὰν δὲν ὀρίσῃ δικαιοῦται νὰ διορίσῃ τοῦτον ὁ Ἐπίσκοπος.

Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (3ος Κανὼν) ἐπιβάλλει εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς ἄλλους Κληρικοὺς καὶ τοὺς Μοναχοὺς νὰ μὴ ἀναλαμβάνουν τὴν διαχείρισιν κτημάτων ἄλλων λαϊκῶν διὰ κερδοσκοπίαν. Ἐξαιρέσεις γίνεται μόνον ἐὰν ὁ πολιτικὸς νόμος ἐπιβάλλει νὰ ἀναλάβουν τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας ἀνηλίκων ὀρφανῶν. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐπίσης δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς Κληρικὸν ὄχι μόνον τὴν διαχείρισιν τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἀλλὰ καὶ τὴν διαχείρισιν περιουσίας ὀργανῶν ἢ χηρῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν προστασίαν.

Ὅταν ὅμως ὁ Ἐπίσκοπος ἀποθάνῃ τότε ὄχι μόνον οἱ συγγενεῖς του δὲν ἐπιτρέπεται νὰ οἰκειοποιηθοῦν τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν τῆς Ἐπισκοπῆς του, καθὼς ἀνωτέρω ἀνέφερα, ἀλλ' οὐδὲ οἱ Κληρικοὶ βοηθοὶ του εἰς τὴν διαχείρισιν πρέπει νὰ τὴν οἰκειοποιηθοῦν, κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (22ον Κανὼνα). Συμπληρῶνει δὲ τὴν Δ' ἢ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (35ος Κανὼν) καὶ λέγει ὅτι οὔτε ὁ προϊστάμενος Μητροπολίτης ἐπιτρέπεται νὰ οἰκειοποιηθῇ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος Ἐπισκόπου, ὑποχρεῶνει δὲ τοὺς Κληρικοὺς τῆς Ἐπισκοπῆς νὰ διαφυλάττουν τὴν ἐκκλησ. περιουσίαν διὰ νὰ τὴν παραδώσουν εἰς τὸν νέον Ἐπίσκοπον, ἐὰν ὅμως εἰς τὴν ἐπαρχίαν δὲν ὑπάρχουν Κληρικοί, ὑποχρεοῦται ὁ Μητροπολίτης νὰ διαφυλάξῃ τὴν περιουσίαν τῆς Ἐπισκοπῆς.

(Συνεχίζεται)

Ν. Θ. ΜΠΟΥΓΑΤΣΟΣ

εις αναπλήρωσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, κωλυομένου, Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν κ. Ἀγαθαγγέλου, Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ, Μαρωνείας κ. Τιμοθέου, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Δωροθέου, Ξάνθης κ. Ἀντωνίου, εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Εὐσταθίου, νομίμως κωλυομένου, τοῦ παρὰ τῆ Ἱερᾶ Συνόδου Βασιλικῆς Ἐπιτρόπου κ. Ἰωάννου Καρμίρη, κληθέντος καὶ μὴ προσελθόντος, παρισταμένου δὲ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Χρυσοφάκη, εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλιππαίου, κωλυομένου.

Συνελθὼν εἰς συνεδρίαν ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάρῳ καὶ τῇ συνήθει τῶν συνεδριῶν αἰθούσῃ, σήμερον τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ (15) τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, τοῦ χιλιοστοῦ ἑνακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ πρώτου (1961) ἔτους, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ καὶ 9η π.μ., ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ κατ' ἔφεσιν τὸν Ἱερέα Ἀριστείδην Παπαθανασίου, τέως ἐφημέριον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, κατηγορούμενον «ἐπὶ ἀπρεπεῖ συμπεριφορᾷ καὶ σκανδαλισμῷ τῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν καὶ ἐξυβρίσει τοῦ Δικαστηρίου» καὶ καταδικασθέντα ὑπὸ τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, εἰς τὴν ποινὴν «τῆς καθαιρέσεως καὶ τοῦ ἀποσχισματισμοῦ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος», δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθμ. 12 καὶ ἀπὸ 1-3-1961 ἀποφάσεως αὐτοῦ καὶ ἐφεσιβάλλοντα τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἐνώπιον τοῦ Δευτεροβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, συμφῶνως τοῖς ἄρθροις 133-139 τοῦ «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων» Νόμου 5383/32.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἄρθρον 139 τοῦ «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων» Νόμου 5383/32 τὸ Δικαστήριον ὀφείλει, προκειμένου περὶ ἐφέσεως, πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως, νὰ ἐξετάσῃ τὸ τύποις δεκτὸν ἢ μὴ αὐτῆς.

Ἐπειδὴ συνωδὰ τοῖς ἄρθροις 133-139 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Νόμου, ἢ προκειμένη ἐφεσις καὶ ἐμπροθέσμως καὶ νομοτύπως ἠσκήθη καὶ ἐπομένως καὶ νομίμως εἰσάγεται εἰς τὴν παροῦσαν δικάσιμον καὶ τύποις παραδεκτὴ καθίσταται,

Λαβὼν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐπισταμένως μελετήσαν τὰ ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς δικογραφίας ἔγγραφα, ἦτοι: 1) τὴν ὑπ' ἀριθμ. 692 καὶ ἀπὸ 7-3-1961 ἔκθεσιν ἐφέσεως 2) τὴν ἐφεσιβαλλομένην ὑπ' ἀριθμ. 12 καὶ ἀπὸ 1-3-1961 ἀπόφασιν τοῦ Α' Βαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, ὡς καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς δικογραφίας ἔγγραφα, τοῦ κατηγορουμένου νομίμως κληθέντος καὶ μὴ ἐμφανισθέντος κατὰ τὴν σημερινὴν δικάσιμον.

Διασκευάμενον κατὰ τε τοὺς Θείους καὶ Ἱερούς Κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς κειμένους Νόμους τοῦ Κράτους,

Ἐπειδὴ ἐκ τε τῶν ἐνόρκων μαρτυρικῶν καταθέσεων καὶ τοῦ ὄλου φακέλλου τῆς δικογραφίας σαφῶς ἐξάγεται καὶ βεβαιοῦται καὶ τὸ Δικαστήριον πείθεται, ὅτι ὁ κατηγορούμενος Ἱερεὺς Ἀριστείδης Παναθανασίου, τέως

ἐφημέριος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὑπέπεσαν εἰς τὰ δι' ἃ κατηγορεῖται παραπτώματα, ἤτοι: «ἐπὶ ἀπρεπεῖ συμπεριφορᾷ καὶ σκανδαλισμῷ τῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν καὶ ἐξυβρίσει τοῦ Δικαστηρίου».

Ἐπειδὴ τὰ παραπτώματα ταῦτα προβλέπονται καὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων καὶ δὴ: τοῦ ΜΖ Κανόνος τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διακελεύοντος «παντὸς γὰρ προσκόμματος καὶ σκανδάλου ἕξω δεῖ εἶναι τοὺς πιστοὺς καὶ πρὸς τὸ εὐσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ Κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν εὐθετίζειν βίον...», 2) τοῦ ΝΗ' «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς πρὸς εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δέ, τῇ ἀμελείᾳ καὶ ραθυμίᾳ, καθαιρέσθω», 3) Αὐτὸς ὁ Κύριος σαφῶς ἀποφαίνεται: «Ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ βρακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρὲ ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέεναν τοῦ πυρός» (Μαθ. ε' 22) καὶ 4) «ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρι αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὄνικος εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῇ πελάγει τῆς θαλάσσης» (Μαθ. 18,6).

Ἐπειδὴ κατὰ ταῦτα ἄξιος τιμωρίας κρίνεται ὁ κατηγορούμενος,

Διὰ ταῦτα

Δικάζον κατ' ἔφεσιν καὶ ἐρήμην τοῦ κατηγορουμένου,

Ἰδὸν καὶ τὰ ἄρθρα 133-139 τοῦ «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων Νόμου 5383/32,

Κηρύσσει τὸν κατηγορούμενον ἱερέα Ἀριστείδην Παπαθανασίου, τέως ἐφημέριον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἔνοχον τῶν ἀποδιδόμενων αὐτῷ κατηγοριῶν, «ἐπὶ ἀπρεπεῖ συμπεριφορᾷ καὶ σκανδαλισμῷ τῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν καὶ ἐξυβρίσει τοῦ Δικαστηρίου» καί,

Ἐπικυροῖ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 12 καὶ ἀπὸ 1-3-1961 ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, δι' ἧς ἐπεβλήθη αὐτῷ ἡ ποινὴ «τῆς καθαιρέσεως καὶ τοῦ ἀποσχηματισμοῦ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιώματος» καὶ καταδικάζει αὐτῷ εἰς τὰ σχετικὰ δικαστικά ἔξοδα τῆς κατ' ἔφεσιν διαδικασίας, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 124 τοῦ «περὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων» Νόμου 5383/32.

Ἐκρίθη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις αὐθημερόν

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δευτεροβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος

Τὰ μέλη

† Ὁ Κορινθίας Προκόπιος, † Ὁ Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν Ἀγαθάγγελος, † Ὁ Ἰωαννίνων Σεραφεῖμ, † Ὁ Μαρωνείας Τιμόθεος, † Ὁ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Δωρόθεος, † Ὁ Ξάνθης Ἀντώνιος.

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Παντελεήμων Χρυσοφάκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εδαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἡ συνείδησις (Β'). — Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Διευθυντοῦ Ὀρθοσκευτικῆς Ὑπηρεσίας Γ. Ε. Α., Ὁ Ἱερεὺς καὶ τὸ διδακτικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. — Χ., Ἀδελφικὰ Γράμματα. — Φώτῃ Κόντογλου, Πίστι καὶ ἀπιστία. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μετάφρ. Θεοδόσῃ Σπεράντσα). — Βασ. Ἡλιάδῃ, Αἱ ἑορταὶ τῆς Παναγίας, ἑορταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πελάγους καὶ τῶν ἑλληνικῶν νησιῶν. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸ ἢ Συναγωγὴ ἠθικῶν διδασκαλιῶν» (Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη). — Βασ. Μουστάκη, Ὁ Ἱερεὺς καὶ ἡ Κυριακὴ Προσευχή. — Ν. Θ. Μπουγάτσου, Ἡ διοικήσις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας. — Εἰδήσεις.

Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

Ἄπασα ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ καὶ Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνος εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Ἀπαραίτητον ἀπόκτημα διὰ πάντα Κληρικὸν καὶ Λαϊκόν. Σελίδες 52. Εἰς σχῆμα μικρὸν (τσέπη) μετ' ἐρυθρῶν καὶ μαύρων γραμμάτων. Ἐγχρωμος εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Τιμᾶται δρχ. 2.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
Ὁδὸς Φιλοθέης 19 — Ἀθῆναι. Τηλ. 27-689.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασίου 1. Ἀθῆναι.